

**Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**

**Географічний факультет
Кафедра географії України і туризму**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

РОЗВИТОК ЕКОТУРИЗМУ В ПОЛЬЩІ

**Спеціальність: 242 Туризм і рекреація за спеціальністю 035 Філологія
Міждисциплінарна освітньо-наукова програма: Міжнародний туризм
та крос-культурні комунікації**

**Здобувача другого (магістерського)
рівня вищої освіти**

Дмитра ЛЕХМАНА

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

**кандидат географічних наук, доцент
Наталія ФЛІНТА**

КОНСУЛЬТАНТ:

**Кандидат педагогічних наук, доцент
Любов ЗАБЛОЦЬКА**

РЕЦЕЗЕНТ:

**кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародного
туризму і готельного бізнесу
Західноукраїнського
національного університету
Наталія ФАЛОВИЧ**

АНОТАЦІЯ

Лехман Д. Розвиток екотуризму в Польщі. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» зі спеціальності 242 Туризм і рекреація, 035 Філологія. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2026. 72 с.

Кваліфікаційну роботу присвячено комплексному дослідженню розвитку екотуризму в Польщі у контексті сталого розвитку та євроінтеграції. Визначено теоретико-методологічні засади та еволюцію галузі, проаналізовано систему чинників її інфраструктурного забезпечення на базі національних парків і маршруту Green Velo. Оцінено стан польсько-українського транскордонного партнерства із застосуванням цифрових технологій. Досліджено лінгвокультурні та прагматичні аспекти польського екотуристичного дискурсу. Обґрунтовано досвід Польщі для екологічного відновлення України.

Ключові слова: екотуризм, Польща, сталий розвиток, національні парки, Green Velo, транскордонна співпраця, , мовна гібридизація, неологізми.

ABSTRACT

Lehman D. Development of ecotourism in Poland. Qualification work for obtaining the degree of "master" in the specialty 242 Tourism and recreation, 035 Philology. TNPU named after V. Hnatyuk. Ternopil, 2026. 72 p.

The qualification work is devoted to a comprehensive study of the development of ecotourism in Poland in the context of sustainable development and European integration. The theoretical and methodological foundations and evolution of the industry are determined, the system of factors of its infrastructure support based on national parks and the Green Velo route is analyzed. The state of the Polish-Ukrainian cross-border partnership with the use of digital technologies is assessed. The linguistic, cultural and pragmatic aspects of the Polish ecotourism discourse are investigated. The experience of Poland for the ecological restoration of Ukraine is substantiated.

Keywords: ecotourism, Poland, sustainable development, national parks, Green Velo, cross-border cooperation, linguistic hybridization, neologisms.

ЗМІСТ

	<i>Стор.</i>
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ	7
1.1 Поняття, зміст та структура екологічного туризму	7
1.2 Екологічний туризм в умовах сталого розвитку	11
1.3 Світовий досвід становлення екологічного туризму	16
Висновок до 1 розділу	20
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА СТАН ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ПОЛЬЩІ	22
2.1 Основні етапи розвитку екологічного туризму	22
2.2 Напрямки розвитку екологічного туризму	25
2.3 Національні парки як основа розвитку екологічного туризму	30
Висновок до 2 розділу	34
РОЗДІЛ 3. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В НАПРЯМКУ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ	36
3.1 Нормативно-правові відносини між Україною та Польщею	36
3.2 Порівняльна характеристика екологічного туризму України та Польщі	42
3.3 Проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму	48
Висновок до 3 розділу	51
РОЗДІЛ 4. ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ДИСКУРСУ ПОЛЬЩІ	53
4.1 Еколінгвістичний аналіз терміносистеми	53
4.2 Аналіз сучасних екотуристичних неологізмів	55
4.3 Аналіз порталу Green Velo	57
Висновок до 4 розділу	61
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах глобалізації та посилення антропогенного тиску на навколишнє середовище, екологічний туризм стає одним із пріоритетних напрямів сталого розвитку світової туристичної індустрії. Польща, маючи потужний природно-ресурсний потенціал та розгалужену мережу заповідних територій, демонструє успішний досвід інтеграції принципів екологічної відповідальності у національну економіку. Для України, яка перебуває на етапі реформування рекреаційної галузі та прагне до європейської інтеграції, дослідження польського досвіду розвитку екотуризму, особливо в контексті транскордонної співпраці, є надзвичайно актуальним.

Функціонування екологічного туризму в Польщі забезпечує комплексні переваги для місцевих громад, стимулюючи активність у сфері послуг та торгівлі. Одночасно із захистом довкілля, такий підхід гарантує створення нових робочих місць та стабільні бюджетні надходження, що є критично важливим для економічного добробуту регіону.

Особливого значення набуває філологічний супровід туристичної галузі. Екотуристичний дискурс Польщі виступає не лише засобом інформування, а й потужним інструментом формування екологічної свідомості через специфічні лінгвістичні та мультимодальні стратегії. Дослідження способів вербалізації екологічних концептів та особливостей перекладу спеціалізованої термінології є необхідним для забезпечення ефективної міжкультурної комунікації в межах українсько-польського партнерства.

Об'єкт дослідження - екологічний туризм в Польщі.

Предмет дослідження - теоретичні засади, сучасний стан, регіональні особливості та інституційні механізми управління екотуризмом у Польщі, а також лінгвокогнітивні та прагматичні аспекти польського екотуристичного дискурсу .

Мета роботи полягає у комплексному аналізі сучасного стану екологічного туризму в Польщі, виявленні ключових тенденцій його розвитку на

базі національних парків та обґрунтуванні філологічних засад функціонування туристичної галузі для зміцнення українсько-польського партнерства .

Для досягнення мети поставлено такі завдання:

- розкрити поняття, структуру та принципи організації екологічного туризму;
- дослідити світовий досвід та етапи становлення екотуризму в Польщі;
- проаналізувати роль національних парків як основної ресурсної бази польського екотуризму;
- визначити проблеми та перспективи розвитку галузі в умовах антропогенного навантаження;
- охарактеризувати нормативно-правову базу та порівняти стан розвитку екотуризму в Україні та Польщі;
- здійснити лінгвокогнітивний аналіз польської екотуристичної терміносистеми та виявити специфіку адаптації галузевих неологізмів в українській мові;
- проаналізувати мультимодальні характеристики рекламного дискурсу (на прикладі проєкту Green Velo) та визначити стратегії міжкультурної комунікації у сфері екотуризму.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові методи аналізу та синтезу для вивчення теоретичної бази (праці А. Ковальчика, Ю. Партики, З. Внука), статистичний метод для аналізу параметрів національних парків, а також порівняльно-географічний метод для виявлення регіональної специфіки. Для вирішення філологічних завдань застосовано метод еколінгвістичного аналізу, дискурс-аналіз мультимодальних текстів та метод перекладацької трансформації при зіставленні терміносистем.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у здійсненні комплексного дослідження екотуризму Польщі не лише як географічного та економічного явища, а й як специфічного лінгвокультурного конструкту. Вперше проаналізовано процеси гібридизації в польському туристичному

дискурсі та механізми взаємодії різних семіотичних кодів у мультимодальних рекламних продуктах .

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання польського досвіду щодо створення дидактичних стежок, екоосвітніх центрів та впровадження систем платного доступу до природних територій для оптимізації розвитку екотуризму в Україні. Результати філологічного аналізу можуть бути використані при перекладі професійних туристичних текстів, розробці двомовних путівників та вдосконаленні стратегій міжкультурної комунікації в галузі гостинності.

Апробація результатів роботи. Основні наукові положення та результати досліджень були представлені та схвалені на III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні досягнення та перспективи соціально-економічного розвитку», яка відбулася 10 травня 2026 року в м. Одеса.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

1.1 Поняття, зміст та структура екологічного туризму

Екологічний туризм розглядається як інструмент координації та просування природних і культурних ресурсів регіону. Його зміст полягає у забезпеченні екологічної цілісності територій за умови створення економічних вигод для місцевих громад, що гарантує збереження цінності дестинації для майбутніх поколінь [63].

Загальновизнаним основоположником терміну «екотуризм» у науковому дискурсі вважається мексиканський еколог і архітектор Ектор Себальос-Ласкурайн (Héctor Ceballos-Lascuráin). У 1983 році він вперше використав це поняття для опису подорожей у відносно незаймані куточки природи з метою вивчення та милування пейзажами, флорою та фауною. Його бачення екотуризму базувалося на тому, що турист має не просто споживати ресурс, а сприяти його збереженню через фінансову підтримку природоохоронних заходів [64]. Пізніше ці ідеї лягли в основу діяльності Міжнародної організації екотуризму (TIES) [56].

Наукові підходи до визначення екотуризму різняться залежно від акценту на екологічних, економічних або соціальних аспектах: Міжнародна організація екотуризму (TIES) трактує екотуризм як відповідальні подорожі до природних зон, які сприяють збереженню довкілля та покращують добробут місцевих жителів [56]. Польська наукова школа (A. Dudek [4], S. Kozłowski [15], J. Partyka [23]) акцентує увагу на функціональному аспекті. Для цих вчених екотуризм - це використання заповідних територій на основі суворого зонування та мережі інтерактивних дидактичних маршрутів, що запобігають хаотичному пересуванню туристів. Z. Vnuk [38] розглядає екотуризм крізь призму сталого розвитку, приділяючи особливу увагу моніторингу та запобіганню негативному антропогенному впливу під час надмірної туристичної активності в національних парках. Українська наукова думка (О. Дмитрук [46], О. Бейдик [40], М. Мальська [55] та ін.): вчені розглядають екотуризм як комплексний

сектор економіки, що стимулює розвиток транспорту, зв'язку та торгівлі, збільшуючи при цьому рівень зайнятості та податкові надходження.

В українських наукових колах часто ведеться дискусія щодо відповідності екотуризму, зеленого та сільського туризму. Згідно закону України «Про туризм» Розділ 1. Загальні положення, Стаття 4. Організаційні форми та види туризму виокремлено екологічний (зелений) та сільський туризм [50]. На нашу думку, різниця між екотуризмом, зеленим та сільським туризмом полягає насамперед у меті подорожі, місці відпочинку та характері діяльності туристів. Ці поняття близькі, але не тотожні.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика екотуризму, зеленого та сільського туризму

Вид туризму	Основна суть	Головна мета	Де здійснюється	Особливості
Екотуризм	Подорожі до природних територій із мінімальним впливом на довкілля	Охорона природи та екологічна освіта	Національні парки, заповідники, природні території	Екологічна відповідальність спостереження за природою, підтримка збереження екосистем
Зелений туризм	Відпочинок у природному середовищі	Відновлення сил, оздоровлення, близькість до природи	Сільська місцевість, природні зони	Поєднання природи, традицій, спокійного відпочинку
Сільський туризм	Відпочинок у селі з ознайомленням із побутом і традиціями місцевих жителів	Пізнання сільського способу життя	Села та фермерські господарства	Участь у сільських роботах, народних традиціях, місцевій кухні

Джерело: складено автором

Екотуризм орієнтований на відповідальне ставлення до природи. Туристи відвідують природоохоронні території, дотримуються екологічних правил,

знайомляться з флорою та фауною. Основний акцент - не нашкодити довкіллю та сприяти його збереженню.

Зелений туризм на нашу думку - ширше поняття. Це відпочинок на природі, часто у сільській місцевості, але без обов'язкового занурення у сільський побут. Люди обирають його для спокою, чистого повітря та оздоровлення.

Сільський туризм пов'язаний саме із життям села та культурою місцевої громади. Туристи можуть проживати у селянських садибах, куштувати домашню кухню, брати участь у господарських роботах та народних обрядах.

Головна відмінність полягає у тому, що екотуризм робить акцент на природі та екології, зелений туризм на відпочинку серед природи, а сільський туризм - на сільському способі життя та культурі громади.

Водночас один вид туризму може поєднувати ознаки іншого. Наприклад, відпочинок у карпатській садибі може одночасно бути і зеленим, і сільським, і частково екотуризмом.

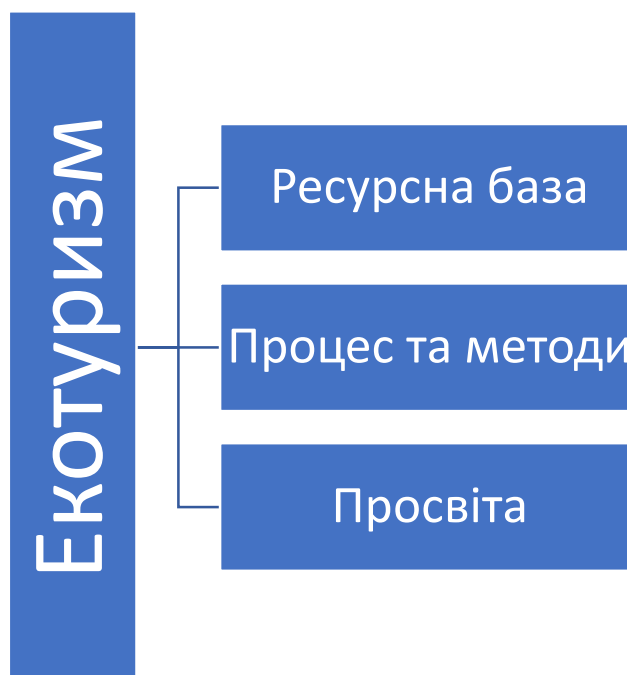

Рис. 1.1 Основні компоненти структури екотуризму

Джерело: складено автором

Структура екотуризму включає наступні компоненти:

1. Об'єктна складова або (ресурсна база). Природні території, переважно національні природні парки, що виступають основною ресурсною базою. Цей блок визначає, «де» і на основі «чого» розвивається екотуризм. Об'єкти структуруються за режимами охорони: сувора (заборона доступу), часткова (дозволений регульований туризм) та ландшафтна [41]. Природне різноманіття включає унікальні ландшафти (наприклад, рухомі дюни Словінського НП або болота Бебжанського НП), флору та фауну, що стають об'єктами спостереження

2. Діяльнісна складова (Процес та методи). Цей компонент визначає «як» здійснюються подорожі та як управляється туристичний потік. Створення мережі маркованих інтерактивних маршрутів є ключовим методом організації руху, що дозволяє мінімізувати хаотичне пересування відвідувачів та зменшити антропогенний тиск на вразливі ділянки [64]. Відбувається спеціалізація видів туризму. Діяльність адаптується під особливості парку - від альпінізму в Татрах до каякінгу в Нарв'янському НП чи астротуризму в Бещадах.

Впровадження систем платного доступу (квитків), кошти від яких спрямовуються на підтримку інфраструктури та науковий моніторинг негативних впливів [38].

3. Просвітницька складова (етико-пізнавальний аспект). Цей елемент відповідає за «ментальну» зміну туриста та формування його екологічної свідомості. Екоосвітні центри та музеї виконують роль сучасних «магнітів» для формування екологічного мислення [16] (наприклад, Музей Крконосського національного парку). Через інформаційні стенди на маршрутах та роботу гідів-провідників туристи отримують знання про цінність реліктових лісів чи орнітофауни.

Концепція «природного споглядання» це формування культури відповідального спостереження за довкіллям без втручання в природні процеси.

Таким чином, об'єктна складова надає простір, діяльнісна - забезпечує правильне використання цього простору, а просвітницька - гарантує, що

відвідувач стане партнером у збереженні природної та культурної спадщини регіону.

1.2 Екологічний туризм в умовах сталого розвитку

Ідея поєднання захисту навколишнього середовища із соціально-економічним зростанням була озвучена С. Козловським у 1994 році [15]. Ця концепція була нав'язана представникам промислово розвинених країн делегацією країн, що розвиваються (Індія, Бразилія) під час підготовки заключної декларації Конференції Організації Об'єднаних Націй з питань навколишнього середовища людини, яка відбулася в Стокгольмі в 1972 році. У Декларації зазначається, що захист і покращення навколишнього середовища є цілями, рівними за важливістю збереженню миру та соціально-економічному розвитку світу, і їх слід прагнути заради блага нинішнього та майбутніх поколінь. У декларації вказано, що економічний та соціальний розвиток є важливим для забезпечення сприятливого середовища життя та праці людини та для створення на землі умов, необхідних для покращення якості життя. Згодом ця ідея була виражена англійським терміном *sustainable development* (французький термін *le développement durable*) та вперше озвучена у публікації Міжнародного союзу охорони природи під назвою «World Conservation Strategy» [39].

Спочатку ця ідея була справді революційною, оскільки вона включає охорону довкілля до найважливіших питань людства: збереження миру, розвиток економіки та суспільства. Замість протиставлення охорони довкілля економічному та соціальному розвитку, нова концепція зосередилася на обов'язку співпраці та узгодження спільних цілей та методів дій.

Більше того, в ній зазначалося, що економічний та соціальний розвиток (розвиток, а не лише зростання) є необхідним для ефективного захисту природного середовища [11].

Наразі сталий розвиток є темою численних статей і книг. Найповніший огляд його принципів, правил, стратегій та планів впровадження представлено у публікації професора С. Козловського [16].

Визначення сталого розвитку у Польщі можна знайти у ст. 3 Закону Про охорону навколишнього середовища – Закон від 27 квітня 2001 року: це означає такий соціально-економічний розвиток, який передбачає процес інтеграції політичної, економічної та соціальної діяльності та підтримує баланс у природі та стійкість основних природних процесів, щоб гарантувати можливість задоволення основних потреб окремих громад або громадян як нинішнього, так і майбутнього покоління [35]. Суть цього питання полягає в узгодженні цілей та дій у трьох сферах суспільного життя: промисловості, суспільстві та навколишньому середовищі, виразниками яких є підприємці, громадські організації та профспілки, а також установи та організації охорони навколишнього середовища.

Сталий розвиток цивілізації полягає в адаптації питань охорони навколишнього середовища до стану природи, політики та соціальної свідомості в глобальній реальності 21 століття. Універсальна ідея впливає з критичного розгляду людського підходу до природи [61].

Сталий екотуризм можна описати наступним чином:

1. Він відповідає очікуванням сучасних туристів та людей, які проживають у туристичних зонах.
2. Він зберігає та зміцнює можливості задоволення таких очікувань у майбутньому.
3. Він розвиває простір та управляє природними ресурсами, а також використовує культурну спадщину, щоб не применшувати їхню промислову роль, не знижувати соціальні та естетичні цінності, а зберігати біологічне різноманіття, культурну цілісність та безперебійний перебіг екологічних процесів.
4. Він забезпечує захист характерних та оригінальних рис ландшафту для певної території.

5. Він захищає та покращує якість навколишнього середовища.
6. Він не завдає шкоди іншим користувачам спільного простору.

У Польщі є три основних інституції, які опікуються сталим розвитком екотуризму, а саме: Міністерство клімату та довкілля Польщі (MKiS) [19], Польське товариство туристично-краєзнавче (РТТК) [29], Польський екологічний клуб (РКЕ) [26]. Ці організації займаються у своїй діяльності наступними завданнями:

1. Зробити доступними та популярними об'єкти та райони для відвідування, але перш за все освітяти суспільство туристичній культурі.
2. Пропагувати знання про країну та неагресивні форми туризму.
3. Сміливо захищати спільні надбання, такі як ландшафт, природа, ліси та води, культурна спадщина від привласнення або деградації.
4. Подати гарний приклад турботи про довкілля на власних територіях, наприклад, просувати відновлювану енергетику.

Впровадження правил сталого розвитку в екотуризм стикається з деякими формальними та психологічними перешкодами. Перша – це неоднозначність соціальних виплат. З одного боку, є туристи, які здаються більш важливими, оскільки вони створюють соціальне явище та рух. З іншого боку, є ті, хто надає їм послуги. Туристи хотіли б зменшити свої витрати, другі – отримати вищі доходи. Комуни хотіли б отримати вищі надходження від податків та заощадити кошти, і, як наслідок, вони повинні досягти компромісу, оскільки можуть втратити як туристів, так і доходи. Ще однією перешкодою може бути фрагментація постачальників послуг, таких як туристичні агентства, постачальники послуг розміщення, постачальники транспортних та послуг гіда, виробники та продавці сувенірів, фольклорні гурти, прокат спорядження тощо. Отже, особливу увагу слід приділяти досягненню стану рівноваги між численними та різноманітними очікуваннями, але не за рахунок природи. Більше того, повинні існувати інституціоналізовані можливості формування неегоїстичних ставлень, які сприяють сталому туризму, у всіх учасників цієї діяльності (Olaczek 2008) [29].

Іншим типом перешкод є ставлення до майна, яке є спільним для всіх, тому, здавалося б, нікому не належить, наприклад, ліси, річки, моря, водойми та спосіб розуміння прав власності. Тут ми маємо справу з випадком невідповідності між правовим станом та інтуїтивним розумінням прав наших громадян на простір. Туристичні пам'ятки також складаються з таких елементів природи, як: клімат та сукупність характеристик навколишнього середовища, ландшафт та його характерні риси, дика рослинність, дикі тварини та гриби, лісові екосистеми та води. Вони заповнюють простір і є неподільними, але такий простір поділений на тисячі ділянок, кожна з яких має окремого власника. Виникає питання: чи є власник землі – будь то приватний, державний, кооперативний тощо – одночасно власником частини ландшафту. Ландшафт, природа та довкілля – це спільне надбання, на яке ми всі маємо право як громадяни, а не лише тому, що живемо в певному районі. Власність, частини якої не можуть бути привласнені, та її спільне використання повинні регулюватися законом та управлятися урядом як представником усіх громадян. Деякі елементи природи юридично регулюються таким чином незалежно від того, де вони зустрічаються. Деякі види тварин, рослин, лишайників та грибів охороняються правовими нормами, інші – ні [26].

Екотуризм та охорона природи черпають натхнення з одних і тих самих джерел: людської потреби отримувати знання про світ, відчувати емоції та природу. Через це, окрім наукових та освітніх мотивів, знання країни та туризм завжди були вагомим аргументом на користь охорони природи. У своїх ідеологічних передумовах вони є послідовними та взаємодоповнюючими. Навіть якщо виникають якісь конфлікти, вони виникають лише тоді, коли одна чи інша сторона відхиляється від своїх ідеологічних принципів [24].

Таблиця 1.2

Основні форми охорони природи в Польщі та органи їх управління

№	Форми охорони природи	Компетентний орган для створення законно охоронюваної території
1	Національні парки – 23 (1% площі країни) План охорони на 20 років	Рада Міністрів – план охорони
2	Заповідники – 1650 (близько 1% площі країни) План охорони на 20 років	Міністр довкілля, природних ресурсів та лісового господарства, з

		1999 – Воєвода – план охорони, з 2009 - Регіональний директор охорони довкілля
3	Мальовничі парки – 120 (близько 8% площі країни) План охорони на 20 років	З 1991 року Воєвода – план захисту, 2010 рік Воєводські збори (Сеймік)
4	Зони охоронюваного ландшафту – 449 (близько 22,5% площі країни)	Воєвода
5	Історичні сади	Міністр культури та мистецтв або воєводський консерватор пам'яток
6	Сільські парки	Воєводські збори (Сеймік)
7	Ботанічні сади	Міністр навколишнього середовища, регіональний директор з охорони навколишнього середовища
8	Зоологічний сад	Міністр навколишнього середовища, регіональний директор з охорони навколишнього середовища Воєводський консерватор пам'яток
9	Охорона видів рослин	Міністр навколишнього середовища та воєводи, з 2009 року регіональний директор з питань охорони навколишнього середовища
10	Охорона видів тварин	Міністр навколишнього середовища та воєводи, з 2009 року регіональний директор з питань охорони навколишнього середовища
11	Пам'ятки природи – 34 989	Воєводська або гмінна рада
12	Документація сайту – 115	Воєводська або гмінна рада
13	Екологічні об'єкти – 6421	Воєводська або гмінна рада
14	Природно-ландшафтні заповідні комплекси – 188	Воєводська або гмінна рада
15	Natura 2000: ЗОО (зони особливої охорони) – 72, ЗОО (зони особливої охорони) – 184 План охорони на 20 років	з 2004 року Міністр довкілля та ЄС
16	Заплановані геопарки (подані з 2001)	
17	Біосферні заповідники – 10	ЮНЕСКО – ООН
18	Список всесвітньої культурної та природної спадщини – 1	ЮНЕСКО – ООН
19	Водні та болотні території Рамсарської конвенції – 13	

Джерело: сформовано автором на основі [19, 26, 29,]

Система охорони природи Польщі характеризується розгалуженою структурою природоохоронних територій та багаторівневим управлінням. Вона охоплює різні форми захисту природного середовища - від національних парків і заповідників до територій Natura 2000, біосферних резерватів і водно-болотних

угідь міжнародного значення. Значна частина території країни перебуває під охороною держави, що свідчить про високий рівень уваги до збереження біологічного різноманіття, природних ландшафтів та екологічної рівноваги [20].

Управління природоохоронними об'єктами здійснюється як державними органами, так і регіональними структурами та міжнародними організаціями, зокрема ЮНЕСКО та Європейським Союзом. Наявність довгострокових планів охорони сприяє ефективному збереженню природних ресурсів і створює умови для розвитку сталого туризму та екологічної освіти населення.

1.3 Світовий досвід становлення екологічного туризму

У сучасній науковій літературі виділяють дві фундаментальні концепції розвитку екологічного туризму, що різняться залежно від характеру ландшафтів та ступеня антропогенного впливу на них:

1. «Австралійська» (або північноамериканська) модель. В основі цієї моделі лежить організація подорожей територіями з високим ступенем збереженості природних комплексів (незаймана «дика природа»). Найбільш репрезентативними прикладами є Австралія та США, де значні площі залишаються вільними від активного господарського освоєння. Саме ця модель виступає базою для розвитку активних форм екотуризму, що передбачають безпосередній контакт із первісними екосистемами [64].

2. «Західноєвропейська» модель. Характерна для країн із високою щільністю населення та тривалою історією освоєння (Італія, Іспанія, Франція, Німеччина, Польща). Оскільки природні ландшафти тут суттєво трансформовані, екотуризм інтегрується у культурні та сільські ландшафти, часто переплітаючись із агротуризмом та культурно-пізнавальною рекреацією.

Закономірно, що збереження природи в первозданному стані спостерігається в районах із мінімальним антропогенним тиском [53].

Такі території класифікуються за двома ознаками:

- Природно-географічна ізоляція: важкодоступні райони з суворим кліматом, нерозвиненою транспортною мережею, гірські масиви або зони тайги.

- Штучна (юридична) обмеженість: території з особливим охоронним статусом (Національні природні парки, заповідники, пам'ятки природи, дендропарки та лісові резервати), де доступ людини регламентується законодавством.

Сьогодні екотуризм демонструє динамічні темпи зростання як глобальна система. Його потенціал реалізується через диверсифікацію турпродукту, що включає:

- науково-освітній сегмент (спеціалізовані орнітологічні, ботанічні та екологічні експедиції);
- етно-фольклорні напрями (вивчення традиційної взаємодії людини з довкіллям);
- пригодницький туризм (активне пересування заповідними зонами);
- MICE-туризм (проведення конференцій та виставок на базі екоосвітніх центрів національних парків) [64].

На сучасному етапі розвитку світового туристичного ринку сформувалася група країн-лідерів, які демонструють найвищі стандарти управління природними ресурсами та екологічної безпеки [53]. Аналіз міжнародного досвіду дозволяє виділити найбільш репрезентативні дестинації за їхньою спеціалізацією:

1. Країни-лідери екологічного менеджменту (Європейський досвід)

Швейцарія посідає провідні позиції за індексами екологічної чистоти в Європі. Висока якість атмосферного повітря та водних ресурсів є результатом жорсткого державного регулювання, зокрема суттєвого обмеження використання пестицидів у сільському господарстві та впровадження «зелених» технологій.

Швеція демонструє успішну модель декарбонізації економіки та активного скорочення викидів вуглекислого газу. Стратегія збереження лісових масивів у їхньому первозданному стані забезпечує країні високий рекреаційний потенціал у сегменті «м'якого» екотуризму.

2. Моделі збереження дикої природи та біорізноманіття

Коста-Ріка визнаний світовий еталон екотуризму в Америці. Країна першою в регіоні зупинила дефорестацію тропічних лісів, переорієнтувавши економіку на сталий туризм. Поєднання вулканічних ландшафтів, тропічних екосистем та розвиненої інфраструктури дозволяє країні стабільно входити до п'ятірки глобальних лідерів галузі.

Нова Зеландія характеризується найвищим рівнем збереженості природних ландшафтів (гори, фіорди, льодовики). Стратегія розвитку під брендом «чистої природи» базується на суворому контролі якості води та повітря, що робить її пріоритетним напрямком для прихильників активного екотуризму [21].

Кенія є ключовим центром екотуризму в Африці завдяки мережі національних сафарі-парків. Модель екотуризму тут тісно пов'язана зі збереженням популяцій великих ссавців та підтримкою біорізноманіття саван [64].

3. Екотуризм як інструмент збереження культурної та гірської спадщини

Перу та Непал представляють напрямки, де екологічний туризм інтегрований із охороною культурно-історичної спадщини (Мачу-Пікчу) та унікальних високогірних екосистем (район Евересту). Ці дестинації спеціалізуються на експедиційному та пізнавальному екотуризмі [64].

4. Острівні моделі екотуризму

Маврикій. Попри певні виклики у сфері промислових викидів, острів демонструє високу конкурентоспроможність у сегменті оздоровчого екотуризму. Ключовим показником екологічного благополуччя регіону є висока якість питної води, що безпосередньо корелює з показниками тривалості життя місцевого населення [21].

На основі аналізу світового досвіду розвитку екологічного туризму, нами проведено порівняльну характеристику країн-лідерів із зазначенням їхніх ключових особливостей («родзинок»).

Таблиця 1.3

Порівняльна характеристика світових центрів екотуризму

Країна	Ключова модель розвитку	Головна «родзинка» (унікальна перевага)	Стан природних ресурсів та екологічні заходи
Коста-Ріка	Австралійська (Дика природа)	Повна зупинка дефорестації: перша країна, що припинила вирубку амазонських лісів задля туризму.	Посідає 5-те місце у світі за рівнем розвитку екотуризму; концентрація тропічних лісів та вулканів.
Нова Зеландія	Австралійська (Дика природа)	«Країна довгої білої хмари»: збереження льодовиків та фіордів у первісному стані.	Еталонна чистота води та повітря; дика природа як національний бренд.
Швейцарія	Західноєвропейська (Культурний ландшафт)	Екологічна чистота №1 у Європі: унікальний захист природи та мінімізація пестицидів.	Найвищі показники якості води та повітря серед європейських країн.
Швеція	Західноєвропейська (Культурний ландшафт)	Декарбонізація: активне та успішне скорочення викидів вуглекислого газу в атмосферу.	Відома надзвичайною чистими та незайманими лісовими масивами.
Кенія	Австралійська (Дика природа)	Класичне сафарі: можливість спостереження за «великою п'ятіркою» (леви, слони) у дикій природі.	Орієнтація на національні сафарі-парки та захист великих ссавців.
Перу	Західноєвропейська (Культурний ландшафт)	Спадщина стародавніх цивілізацій: інтеграція екотуризму з археологічними пам'ятками (Мачу-Пікчу).	Поєднання гірських екосистем Анд із культурним надбанням.
Непал	Австралійська (Гірська спадщина, дика природа)	Вершина світу: наявність найвищої точки планети - гори Еверест.	Центр високогірного екотуризму та альпінізму.
Маврикій	Острівна модель	Водна чистота та довголіття: висока якість питної води, що забезпечує тривале життя населення.	Конкуренція за чистоту ресурсів попри виклики промислових викидів газів.

Джерело: розроблено автором

На основі проведеного аналізу світового досвіду, представленого в таблиці, можна констатувати, що світовий ринок екологічного туризму характеризується чіткою регіональною диференціацією та різноманітням управлінських моделей, кожна з яких базується на унікальних конкурентних

перевагах («родзинках») DESTИНАЦІЙ. Простежується домінування двох фундаментальних моделей. Аналіз підтверджує існування «австралійської» моделі, орієнтованої на збереження дикої природи (Коста-Ріка, Нова Зеландія, Кенія, Непал), та «західноєвропейської», де екотуризм інтегрований у високотехнологічне та екологічно чисте середовище (Швейцарія, Швеція).

Відбувається трансформація екотуризму в інструмент охорони, коли провідні країни демонструють, що екотуризм є не лише формою відпочинку, а й ключовим чинником припинення деградації середовища (наприклад, зупинка дефорестації в Коста-Ріці).

Спостерігається висока роль екологічних стандартів. Приклади Швейцарії та Швеції доводять, що успіх екотуристичної DESTИНАЦІЇ в Європі прямо залежить від якості базових ресурсів (води, повітря) та впровадження політики декарбонізації.

Світова практика підтверджує, що розвиток екотуризму стимулює суміжні галузі та забезпечує довгострокову економічну стабільність місцевих громад, що корелює з визначенням TIES.

Досвід вищезгаданих країн має велике значення як для Польщі так і для України. Глобальний досвід вказує на необхідність поєднання суворого захисту природних об'єктів (як у Новій Зеландії) з європейськими стандартами екологічної безпеки та освітньою складовою, що є особливо актуальним для аналізу польських національних парків як основної ресурсної бази.

Висновок до 1 розділу

Екологічний туризм є складним міжгалузевим сектором, спрямованим на збереження екологічної цілісності територій при одночасному створенні економічних переваг для місцевих громад. Він виступає практичним втіленням концепції сталого розвитку, забезпечуючи баланс між охороною природи, соціальним добробутом та економічною рентабельністю.

Ефективне функціонування екотуризму базується на взаємодії трьох ключових компонентів: об'єктна складова (ресурсна база) – переважно національні природні парки з чітким функціональним зонуванням; діяльнісна

складова – впровадження регульованих методів відвідування (дидактичні стежки, марковані маршрути) та систем платного доступу для підтримки інфраструктури. Просвітницька складова – формування екологічної свідомості через мережу екоосвітніх центрів та концепцію «природного споглядання».

У світовій практиці сформувалися дві фундаментальні моделі, вибір яких залежить від ступеня збереженості ландшафтів: «австралійська» (орієнтована на незайману дику природу в США, Австралії, Коста-Ріці) та «західноєвропейська» (інтегрована в культурні та антропогенно змінені ландшафти Європи, включаючи Польщу).

Міжнародний досвід (Швейцарія, Швеція, Нова Зеландія) демонструє, що успішність екотуристичної дестинації прямо корелює з високими екологічними стандартами - якістю води та повітря, політикою декарбонізації та жорстким обмеженням негативного впливу на екосистеми. На прикладі Польщі встановлено, що розвиток екотуризму потребує розгалуженої системи охорони природи (національні парки, заповідники, території Natura 2000) та багаторівневого управління, що базується на довгострокових планах охорони та законодавчому регулюванні. Польський досвід інтеграції принципів екологічної відповідальності в національну економіку є вагомим підґрунтям для оптимізації рекреаційної галузі України та має важливе значення для транскордонної співпраці. Поєднання суворого захисту природних об'єктів із європейськими стандартами екологічної безпеки та освітньою складовою є ключовим пріоритетом для розвитку екотуризму в сучасному глобалізованому світі.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА СТАН ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ПОЛЬЩІ

2.1 Основні етапи розвитку екологічного туризму

Розвиток екологічного туризму в Польщі пройшов тривалу еволюцію: від перших ініціатив із захисту ландшафтів до сучасної інтегрованої системи управління природоохоронними територіями.

1. Етап зародження та формування природоохоронної свідомості (кінець XIX ст. - 1950-ті роки). Цей період характеризується початком системної охорони унікальних природних комплексів, що створило фундамент для майбутньої об'єктної складової екотуризму. У 1932 році було створено перші національні парки - Біловезький та Пенінський. Туризм на цьому етапі мав переважно науково-пізнавальний та елітарний характер, зосереджуючись на спогляданні незайманої природи. Формуються перші концепції збереження реліктових лісів та високогірних екосистем, що згодом стали об'єктами ЮНЕСКО [28].

2. Етап інституціоналізації та масової рекреації (1950-ті - 1980-ті роки). У цей час відбулося значне розширення мережі національних парків та спроби врегулювання туристичних потоків. Відбувається розвиток мережі, було засновано більшість гірських (Татранський, Баб'ягірський) та прибережних (Словінський, Волінський) національних парків. Зростання популярності гірського туризму призвело до виникнення проблем антропогенного навантаження, зокрема ерозії ґрунтів та впливу на фауну. Простежується поява міжнародного контексту - Стокгольмська конференція 1972 року заклала ідею про те, що захист довкілля є рівноцінним соціально-економічному розвитку [29].

3. Етап концептуальної трансформації та сталого розвитку (1990-ті - 2004 роки). Цей період став переломним у розумінні екотуризму як інструменту поєднання екологічної цілісності з економічними вигодами для громад. У 1994 році С. Козловський оприлюднив концепцію екорозвитку, яка наголошувала на необхідності інтеграції охорони природи в політичну та соціальну діяльність [26]. Відбувається законодавче регулювання діяльності, приймається Закон «Про охорону природи» (Ustawa o ochronie przyrody) [35], де чітко визначено

екотуризм як допущену форму діяльності в межах національних парків, якщо він не суперечить охоронним цілям. Вчені А. Дудек, Й. Патрика почали впроваджувати систему дидактичних стежок та інтерактивних маршрутів для мінімізації негативного впливу відвідувачів [4, 23].

4. Сучасний етап: Європейська інтеграція та інновації (з 2004 року - дотепер). Після вступу Польщі до ЄС екотуризм став частиною загальноєвропейської стратегії збереження біорізноманіття. Відбувається розширення охоронних територій. Впроваджується мережа Natura 2000 та створюються транскордонні об'єкти (наприклад, співпраця Крконосського НП із Чехією). Започатковуються інфраструктурні інновації шляхом розвитку екоосвітніх центрів та музеїв (Крконосський НП) як «магнітів» для екологічної свідомості відвідувачів. Спостерігається спеціалізація та стає управління, а саме, відбувається впровадження систем платного доступу до парків, де кошти спрямовуються на науковий моніторинг. Розвиток нішевих видів екотуризму: астротуризм у Бещадах, бьордвотчинг у Бебжанському НП, водний екотуризм у Нарв'янському НП. Розпочинається тісна співпраця науковців з Національними парками [20].

Таким чином, сучасна польська модель екотуризму базується на поєднанні жорсткого правового захисту територій із активною екоосвітою та розвиненою інфраструктурою, що відповідає західноєвропейській концепції сталого розвитку.

Екологічний туризм почав розвиватись не так давно, але сьогодні вже багато учасників туристичного ринку пропонують свій продукт з префіксом «еко». Проте слід визнати, що далеко не кожен з них усвідомлює класичне розуміння терміну «екотуризм», в основі якого не лише відпочинок на природі, але також освітня складова, свідомість туристів та ключова роль місцевої культури [49].

Ефективне становлення екотуризму та досягнення високих економічних показників залежить від комплексної дії низки чинників, які можна згрупувати за їхньою функціональною спрямованістю (Рис. 2.1):

Рис. 2.1 Чинники впливу на розвиток екологічного туризму

Джерело: сформовано автором на основі: [52]

Природно-географічні та екологічні чинники: включають кліматичні параметри, географічне розташування та наявність унікальних природних ресурсів (національних парків, заповідних зон), що виступають базисом для формування турпродукту.

Ресурсне забезпечення: передбачає наявність кваліфікованого капіталу (персоналу), матеріально-технічної бази (екоосвітніх центрів, маркованих стежок) та можливість залучення зовнішніх інвестицій і фінансових ресурсів для підтримки інфраструктури.

Політико-правові чинники: охоплюють загальну геополітичну обстановку, рівень політичної стабільності в країні та стан громадської безпеки.

Соціально-демографічні чинники: визначаються рівнем зайнятості населення, демографічними показниками регіону та наявністю соціальної напруги, що безпосередньо впливає на розвиток місцевих громад.

Ринкові чинники: полягають у динаміці спеціалізованого попиту на екологічні послуги, рівні конкуренції між дестинаціями та зростанні вимог з боку сучасних споживачів до екологічної чистоти продукту.

Механізми державного регулювання: включають реалізацію регіональної політики, бюджетне та грошово-кредитне стимулювання «зеленого» бізнесу, а також процеси ліцензування та сертифікації екотуристичних послуг.

Оптимізація та позитивний вплив зазначених чинників забезпечують стабільне зростання економічної активності в регіоні, сприяють вирішенню соціальних проблем через створення нових робочих місць та гарантують довгострокову цілісність природних екосистем.

2.2 Напрямки розвитку екологічного туризму

Розвиток екологічного туризму в Польщі базується на використанні потужного природно-заповідного фонду, який включає 23 національні парки та понад 120 ландшафтних парків. Сьогодні країна демонструє комплексний підхід до екотуризму, поєднуючи збереження біорізноманіття з інноваційними сервісами [28].

Основні напрямки розвитку включають:

1. Активно-рекреаційний екотуризм. Польща активно розширює інфраструктуру для видів відпочинку з низьким рівнем впливу на довкілля:

Велотуризм: Розвиток масштабних проєктів, таких як Green Velo (східна Польща), що пролягає через 5 національних парків. Східний велосипедний маршрут Green Velo є наймасштабнішим інфраструктурним проєктом у галузі екологічного туризму в Польщі. Він був реалізований за підтримки Європейського фонду регіонального розвитку. Траса спроектована таким чином, щоб з'єднати найбільш цінні природні території східної Польщі [57].

Таблиця 2.1

Диференціація ландшафтного та біологічного різноманіття національних парків у зоні впливу маршруту Green Velo

Національний парк	Особливості
Wigierski Park Narodowy (Вігерський НП)	Озера та льодовикові ландшафти
Białowiecki Park Narodowy (Біловезький НП)	Об'єкт ЮНЕСКО, останній первісний ліс Європи

Narwiański Park Narodowy (Наревський НП)	Унікальна річкова система «Польської Амазонії»
Biebrzański Park Narodowy (Бебжанський НП)	Найбільші болота Центральної Європи, центр бердвотчингу.
Roztoczański Park Narodowy (Розточанський НП)	Ліси та унікальні породи коней (тарпани).

Джерело: складено автором за даними [57]

Довжина веломаршруту складає близько 2000 км основної траси плюс понад 500 км сполучних маршрутів. Створено близько 230 пунктів обслуговування велосипедистів, обладнаних навісами, лавками, стійками та інформаційними стендами. Приблизно 300 км маршруту - це абсолютно нові або модернізовані велосипедні доріжки з безпечним покриттям [57].

Рис. 2.2 Маршрут Green Velo [57]

Проект Green Velo став драйвером розвитку для регіонів, які раніше вважалися економічно депресивними. Завдяки йому з'явилася мережа MPR (Miejsce Przyjazne Rowerzystom) - об'єктів (готелів, агросадиб, ресторанів), які пройшли сертифікацію як «дружні до велосипедистів» (мають безпечні місця для зберігання велосипедів, інструменти для ремонту тощо). Цей проєкт є еталонним

прикладом того, як екологічний туризм може поєднувати охорону природи з розвитком місцевого бізнесу та сучасною інфраструктурою.

Маркетингова стратегія Східного велосипедного шляху Green Velo отримала високе професійне визнання на національному та міжнародному рівнях. Рекламні відеоматеріали проєкту були відзначені двома нагородами на фестивалі Film AT – Film Art & Tourism Festival (Варшава, 2015). Крім того, масштабна промоційна кампанія вартістю 25 млн злотих була удостоєна медалі та диплома Mercurius Gedanensis у межах Фестивалю туризму та дозвілля у Гданську [27].

Аналіз туристичних потоків у Польщі на основі даних Eurostat (станом на 2024-2025 рр.) свідчить про повне відновлення галузі після пандемії та її стійке зростання, незважаючи на геополітичні виклики. Польща демонструє динаміку, що перевищує середні показники по ЄС [8].

За даними Eurostat, кількість ночівель у засобах розміщення Польщі у 2025 році досягла рекордних 96 мільйонів, що на 6-8% більше порівняно з допандемійним 2019 роком. Внутрішній туризм залишається фундаментом ринку (близько 80% загального потоку). Поляки все частіше обирають локації в межах країни, що підтримується державними програмами (аналогами «туристичного ваучера»). Також спостерігається поступове повернення туристів із Західної Європи (Німеччина, Велика Британія) та значне зростання потоку з країн Близького Сходу та США [8].

Статистика виокремлює три основні напрямки, що мають різну динаміку: міський туризм, прибережні регіони та природні і гірські зони. (Табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Структура туристопотоку за типом DESTINATION

Тип локації	Частка в потоці	Тренд 2025 року
Міський туризм (City Breaks)	45%	Стабільне зростання (Краків, Варшава, Гданськ, Вроцлав).
Прибережні регіони (Балтика)	25%	Висока сезонність, зростання за рахунок німецьких туристів.
Природні та гірські зони	30%	Найшвидше зростання. Попит на екотуризм у Татрах та Мазурах зріс на 12% за рік.

Джерело: сформовано автором за [8]

Показник інтенсивності туризму (Tourism Intensity) Євростатом використовується для оцінки навантаження на місцеве населення (кількість ночівель на 1000 жителів). Середній показник в Польщі становить близько 2 500 ночівель на 1000 жителів. У воєводствах Малопольське (Краків) та Західнопоморське (Берегова лінія) цей показник сягає 6 000-8 000, що вказує на високу концентрацію та необхідність впровадження інструментів сталого (екологічного) управління потоками [27].

Чітко спостерігається сезонність на туристичному ринку Польщі. «Пікова» сезонність припадає на липень-серпень. Заповнюваність готелів та еко-садиб сягає 85–90%. Низький сезон (листопад, березень) - показник падає до 35–40%.

Польща активно просуває концепцію «цілорічного екотуризму» (зимовий хайкінг, спостереження за тваринами в міжсезоння), щоб згладити ці коливання.

Економічний внесок та витрати туристів згідно з супутниковими рахунками туризму (Tourism Satellite Accounts) середні витрати іноземного туриста в Польщі становлять приблизно 110–130 євро на добу [27].

Туристи, які обирають екологічні та агротуристичні об'єкти, зазвичай залишаються на довший термін (в середньому 5,2 доби проти 2,1 доби у міських готелях), що робить їх економічно вигіднішими для місцевих громад.

Незважаючи на близькість до кордону з Україною (що спричинило певний відтік туристів у 2022–2023 роках), станом на 2025 рік польський ринок повністю нівелював цей фактор завдяки активному маркетингу безпеки.

Статистика підтверджує переорієнтацію туристів на менш населені, екологічно чисті регіони (Podlaskie, Lubelskie), що створює вікно можливостей для розвитку нових еко-дестинацій.

Спостерігається масова цифронізація туристичної галузі в цілому та екотуризму зокрема. Понад 75% бронювань у Польщі зараз здійснюються онлайн, що дозволяє Eurostat збирати точніші дані в реальному часі («flash estimates»).

Водний екотуризм представлений сплавами на байдарках і каное річками Бобр, Роспуда та Крутиня. Використання виключно безмоторних плавзасобів є стандартом для природоохоронних зон.

Пішохідні та гірські маршрути -модернізація маркованих стежок у Татрах, Бескидах та Карконошах з акцентом на запобігання ерозії ґрунтів.

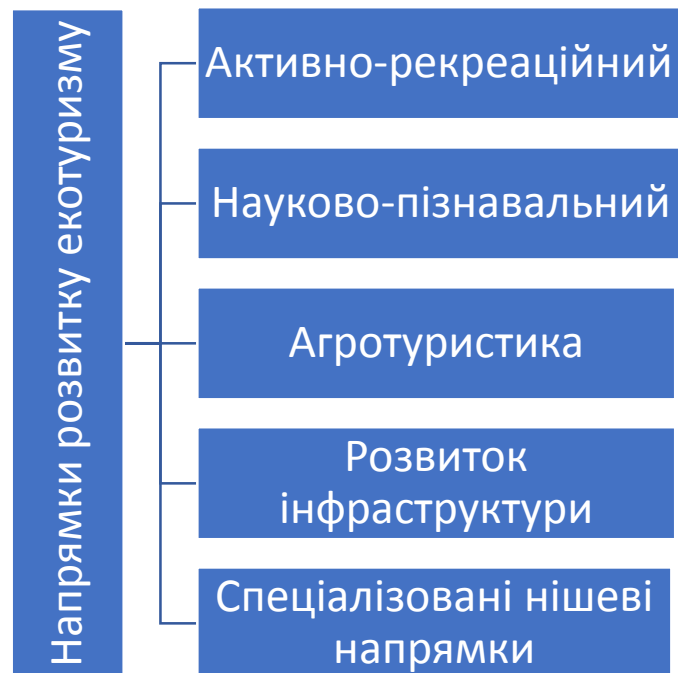

Рис. 2.3 Основні напрямки розвитку екотуризму в Польщі

Джерело: сформовано автором

2. Науково-пізнавальний туризм та екоосвіта

Цей напрямок орієнтований на глибоке вивчення природи:

Бердвотчинг: Польща є одним із лідерів Європи за популярністю спостереження за птахами, особливо в районі Бебжанського національного парку та гирла Варти.

Стеження за дикою фауною. Спеціалізовані тури у Біловезькій пущі для спостереження за зубрами в їхньому природному середовищі.

Екологічні освітні центри - створення інтерактивних музеїв при національних парках, які популяризують принципи сталого розвитку.

3. Сільський зелений туризм (Агротуризм)

Польща має одну з найрозвиненіших мереж агросадиб у Європі. Сучасні тренди тут включають:

Екофермерство: туристи проживають на сертифікованих фермах, де споживають органічні продукти місцевого виробництва.

Відродження традиційних промислів: Залучення гостей до процесу виготовлення сирів, ткацтва або гончарства, що сприяє збереженню культурного ландшафту [29].

4. Сталий розвиток інфраструктури

Еко-сертифікація: впровадження знаків якості для готелів та кемпінгів, що використовують відновлювану енергію, системи очищення води та мінімізують використання пластику.

Цифровізація: Використання мобільних додатків для управління потоками туристів (демаркація зон спокою) та віртуальних гідів, що зменшує фізичне навантаження на екосистеми [5].

5. Спеціалізовані нішеві напрямки

Спелеотуризм. Регульоване відвідування печер у регіоні Юра Краківсько-Ченстоховська.

Астротуризм (Dark Sky Parks)/ Розвиток парків «темного неба» (наприклад, у горах Ізера), де мінімізоване світлове забруднення для спостереження за зірками.

Польський досвід цікавий тим, що держава стимулює громади (гміни) в межах національних парків розвивати саме екотуризм через систему грантів та податкових пільг, що робить охорону природи економічно вигідною для місцевого населення.

2.3 Національні парки як основа розвитку екологічного туризму

Система національних парків (НП) Польщі регулюється Законом «Про охорону природи» (Ustawa o ochronie przyrody) [35], де туризм визначено як одну з форм допущеної діяльності, що не має суперечити охоронним цілям.

Мережа з 23 національних парків охоплює близько 315 тис. гектарів. Кожен парк має зонування: суворої охорони (заборона доступу), часткової охорони (дозволено туризм) та ландшафтної охорони [28].

Систему національних парків в регіональному розрізі можна класифікувати на гірські парки, низинні та лісові парки і прибережні та озерні парки (Рис. 2.4).

Гірські національні парки (Високі та Середні гори) мають найвищу щільність туристичного потоку, що створює значне антропогенне навантаження.

Найпопулярніший парк країни - Татранський НП (Tatrzański PN). Наукові дослідження тут фокусуються на ерозії ґрунтів вздовж маршрутів та впливі шуму на популяцію сарни та бабака. Використовується для альпінізму, лижного спорту та екологічного пізнавального туризму.

Центром «дикого» туризму є Бещадський НП (Bieszczadzki PN). Спеціалізується на кінному туризмі (гуцульські коні) та астротуризмі (Парк зоряного неба).

Карконоський НП (Karkonoski PN) є важливим об'єктом для вивчення транскордонного туризму (спільно з Чехією) та впливу інфраструктури (підйомників) на гірські торфовища.

Рис.2.4 Система національних парків Польщі

Джерело: складено автором

Низинні та лісові національні парки Польщі представлені Біловезьким НП (Białowiecki PN), який є об'єктом ЮНЕСКО. Туристичне використання базується на концепції «природного споглядання». Ключовий об'єкт наукових робіт щодо сталого управління реліктовими лісами. Кампіноський НП (Kampinoski PN) є прикладом «приміського» екотуризму (поруч із Варшавою). Досліджується як

біосферний резерват, що забезпечує рекреаційні потреби мегаполісу без шкоди для фауни (лосі).

Бяловезький та Нарвянський НП спеціалізуються на водному екотуризмі (каякінг, плоти). Тут активно вивчається орнітофауна як ресурс для бьордвотчингу.

Прибережні та озерні національні парки Польщі представлені Словінським НП (Słowiński PN) де є рухомі дюни. Туризм жорстко обмежений спеціальними настилами. Наукові праці присвячені динаміці піщаних ландшафтів під впливом вітру та відвідувачів. Основним пріоритетом Вігерського НП (Wigierski PN) є сталий розвиток водних видів спорту на льодовикових озерах.

Таблиця 3.3

Регіональна класифікація та параметри національних парків Польщі

Регіональна група	Назва національного парку	Площа (га)	Пріоритетна туристична спеціалізація
Гірські НП (Високі та Середні гори)	Татранський (Tatrzański)	21 197	Альпінізм, високогірний трекінг, лижний туризм, екотуризм
	Бещадський (Bieszczadzki)	29 202	Кінний туризм, пішохідний туризм («полонини»), астротуризм, екотуризм
	Карконоський (Karkonoski)	5 580	Гірськолижний спорт, кліматотерапія, геотуризм
	Пенінський (Pieniński)	2 346	Сплав на плотах (рафтинг) по Дунайцю, культурний туризм
	Баб'ягірський (Babiogórski)	3 392	Екологічна освіта, трекінг, спостереження за флорою
	Столових гір (Gór Stołowych)	6 340	Геотуризм (унікальні скельні форми), скелелазіння
	Магурський (Magurski)	19 439	Культурно-пізнавальний (Лемківщина), орнітологія
	Горчанський (Gorczański)	7 031	Екотуризм, велотуризм, пішохідні маршрути
	Свентокшиський (Świętokrzyski)	7 626	Релігійний туризм, палеонтологічний туризм
Низинні та лісові НП	Біловезький (Białowieski)	10 517	Споглядання дикої природи, екотуризм, науковий туризм (ЮНЕСКО)
	Кампіноський (Kampinoski)	38 544	Екотуризм, рекреація для жителів мегаполісів, велотуризм
	Великопольський (Wielkopolski)	7 584	Водний туризм на озерах, екоосвіта, екотуризм
	Розточанський (Roztoczański)	8 483	Кінний туризм (коник польський), велотуризм
	Поліський (Poleski)	9 764	Болотний екотуризм, орнітологія

	Тухольські бори (Bory Tucholskie)	4 613	Грибництво, водний туризм, активний відпочинок
Прибережні та озерні НП	Словінський (Słowiński)	32 744	Приморський екотуризм, спостереження за дюнами
	Волінський (Woliński)	10 937	Морський кліматичний туризм, спостереження за зубрами
	Вігерський (Wigierski)	14 983	Вітрильний спорт, каякінг, рекреаційне рибальство
	Бєбжанський (Biebrzański)	59 223	Бьордвотчинг, експедиційний туризм на каяках
	Нарв'янський (Narwiański)	6 810	Водний екотуризм (лабіринти річки Нарев)
	Устя Варти (Ujście Warty)	8 074	Фото полювання, спеціалізована орнітологія
	Дравенський (Drawieński)	11 342	Багатоденні сплави на каяках, лісовий туризм

Джерело: складено автором за даними Polskie Parki Narodowe [28]

Рис. 2.5 Національні парки Польщі [28]

Розвиток екотуризму в Польщі є стратегічно важливим напрямом, який базується на стабільному законодавчому підґрунті та науково обґрунтованому управлінні заповідними територіями. Використання територій базується на функціональному зонуванні та створенні дидактичної інфраструктури (маршрутів, екоосвітніх центрів), що мінімізує антропогенний тиск. Чітко

простежується регіональна спеціалізація, туристичний потенціал диверсифікований від активного високогірного трекінгу в Татрах до спеціалізованого орнітологічного туризму в низинних парках, таких як Бебжанський.

Система платного доступу дозволяє акумулювати кошти для подальших наукових досліджень та підтримки інфраструктури, забезпечуючи дотримання принципів TIES щодо збереження довкілля та підтримки місцевих громад.

Таким чином, польський досвід демонструє ефективну модель координації природних ресурсів, де туризм інтегрований у систему охорони природи як контрольована та корисна форма діяльності. Викликом залишається управління надмірним туристичним потоком у популярних гірських регіонах для запобігання деградації вразливих екосистем.

Висновок до 2 розділу

Встановлено, що сучасна інституційна система управління екотуризмом у Польщі є результатом тривалої еволюції, яка пройшла чотири ключові етапи: від перших науково-пізнавальних ініціатив кінця XIX ст. – першої половини XX ст. та інституціоналізації в умовах масової рекреації (1950-1980 рр.) до концептуальної трансформації на засадах сталого розвитку (1990-ті - 2004 рр.) та сучасної європейської інтеграції у межах мережі Natura 2000.

Доведено, що стабільне зростання екотуристичного сектору Польщі забезпечується синергетичним ефектом кількох груп чинників: природно-географічних (базис турпродукту), ресурсних (кваліфікований персонал та інфраструктура), політико-правових, соціально-демографічних, ринкових (динаміка спеціалізованого попиту) та механізмів державного регулювання. Ефективне налаштування цих важелів гарантує довгострокову цілісність екосистем і водночас стимулює економічну активність місцевих громад (гмін).

З'ясовано, що екотуристичний ринок Польщі чітко диференційований за напрямками розвитку: активно-рекреаційний (велотуризм, водний каякінг, пішохідний трекінг); науково-пізнавальний та екоосвітній (бердвотчинг, фотополювання); сільський зелений туризм (агротуризм на базі екофермерства);

нішовий (астротуризм у парках «темного неба», спелеотуризм). Орієнтація на концепцію «цілорічного екотуризму» та масова цифровізація послуг (понад 75% онлайн-бронювань) дозволили оптимізувати сезонні коливання попиту.

На основі аналізу Східного велосипедного маршруту Green Velo (довжиною близько 2000 км основної траси) обґрунтовано його роль як головного інфраструктурного драйвера депресивних транскордонних регіонів.

Мережа з 23 національних парків (площею близько 315 тис. га) виступає головною ресурсною базою екотуризму країни. Проаналізовано їхню чітку регіональну класифікацію на гірські (Татранський, Бещадський, Карконоський), низинні й лісові (Біловезький, Кампіноський, Поліський), а також прибережні та озерні (Словінський, Вігерський, Бебжанський). Кожна група має унікальну спеціалізацію - від високогірного трекінгу до орнітологічних експедицій. Таким чином, досвід Польщі відображає дієву модель координації природно-заповідного фонду, яка може бути успішно імплементована в Україні під час реформування рекреаційної індустрії та розбудови транскордонних екомаршрутів.

РОЗДІЛ 3. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ В НАПРЯМКУ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

3.1 Нормативно-правові відносини між Україною та Польщею

Попри складні геополітичні виклики останніх років, туристична галузь залишається важливим містком для міжкультурної комунікації та економічної стійкості України та Польщі. Ефективність функціонування туристичного ринку в межах обох країн безпосередньо залежить від дієвості двосторонніх угод та спроможності адаптувати кращі європейські практики до регіональних умов. Дослідження правових засад та маркетингових стратегій, що забезпечили успіх польським екотуристичним DESTИНАЦІЯМ, має критичне значення для розробки стратегії відновлення та модернізації вітчизняного сектору гостинності.

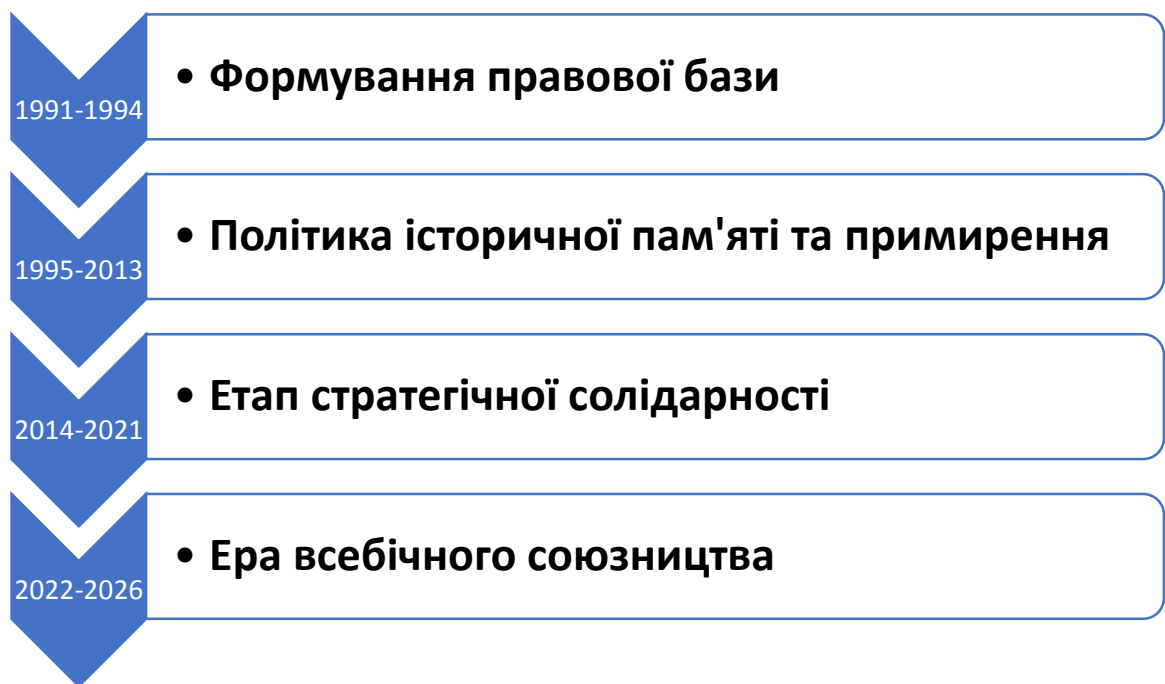

Рис. 3.1 Хронологія польсько-українського партнерства

Джерело: розроблено автором

Основні етапи польсько-українського партнерства

Нами визначено 4 етапи польсько-українського партнерства.

1 етап - формування правової бази (1991–1994). Визнання незалежності, підписання базового Договору про добросусідство та визначення України як пріоритету зовнішньої політики Польщі.

2 етап - політика історичної пам'яті та примирення (1997–2012). Реалізація формули «прощаємо і просимо пробачення», відкриття військових меморіалів у Львові та Биківні.

3 етап - стратегічної солідарності (2014–2021). Підтримка України після Революції Гідності, засудження анексії Криму та запуск «Люблінського трикутника».

4 етап - ера всебічного союзництва (2022–2026). Польща як лідер військової та гуманітарної допомоги. Ключові події: візит лідерів до Києва у березні 2022 р., Меморандум про відбудову (2023 р.) та безпекова угода 2024 року.

Республіка Польща стала першою державою, що визнала незалежність України, заклавши фундамент відносин низкою економічних і військових угод на початку 1990-х років. Процес міждержавного зближення супроводжувався складним, але послідовним шляхом історичного примирення: від Спільної заяви «Про порозуміння і єднання» (1997 р.) до відкриття Меморіалу львівських орлят (2005 р.) та вшанування пам'яті жертв у Павлокомі (2006 р.) і Биківні (2012 р.). Кульмінацією мирного співробітництва став успішний спільний проєкт «ЄВРО-2012».

Новий етап партнерства розпочався після 2014 року, коли Польща чітко задекларувала підтримку євроінтеграційного курсу України та засудила російську агресію. Створення Люблінського трикутника (2020 р.) зміцнило регіональний формат співпраці. З початком повномасштабного вторгнення у 2022 році Польща стала ключовим логістичним та політичним хабом допомоги, що було підтверджено безпрецедентними візитами вищого керівництва до Києва та підписанням Угоди про співробітництво у сфері безпеки (2024 р.). Сьогодні діяльність Ради з питань співпраці з Україною та принципова позиція Варшави щодо територіальної цілісності України свідчать про перехід до моделі глибокої інтеграції безпекових та економічних інтересів обох країн [59].

Загальна кількість українців, які хоча б раз подавалися на тимчасовий захист у Польщі з лютого 2022 року, перевищує 2,05 мільйона людей. Проте

понад мільйон із них згодом повернулися додому, переїхали в інші країни ЄС або змінили статус. Понад 856 тисяч українців у Польщі офіційно працюють і платять внески до Установи соціального страхування (ZUS), роблячи вагомий внесок у польську економіку. За даними Польського економічного інституту в 2025 році кожен 10 підприємець в Польщі – українець. За офіційними даними Міністерства фінансів та Сейму Республіки Польща, сумарний внесок українців у польську систему державного бюджету та соціального страхування за період з 2022 по 2024 роки склав понад 51,3 мільярда злотих (це близько \$12–13 млрд за середнім курсом). На кожну 1 злоту, яку польська держава витратила на соціальну допомогу українцям (включаючи дитячі виплати «Family 800+» та систему освіти), українці повернули до бюджету Польщі у вигляді податків і внесків близько 5,4 злотих.

Важливо структурувати нормативно-правову базу за ієрархічним принципом: від загальнодержавних актів до галузевих угод та програм транскордонного співробітництва.

1. Загальнодержавний рівень (Фундаментальні акти)

Ці документи визначають загальний вектор стратегічного партнерства, безпеки та економічної інтеграції.

Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво (1992 р.) [47]. Основоположний документ, статті 7, 9, 13 якого прямо вказує на розвиток співробітництва в галузі туризму, екології, культури та молодіжних обмінів.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014 р.) [68]. Глава 16. Туризм (Стаття 399, 400-402) вимагає від України адаптації стандартів якості та безпеки послуг до європейських вимог. Захист довкілля та культурної спадщини є не добровільним вибором, а зобов'язанням згідно з Угодою. Простежується транскордонний контекст, такі проєкти, як «Польща - Україна 2021-2027», мають дуже високий рівень підтримки - вони є прямим інструментом реалізації статті 401 даної Угоди. Статті 399 - 401 перетворюють туризм із «галузі обслуговування» на об'єкт стратегічного державного планування, де головним

критерієм є баланс між прибутком, збереженням природи та інтересами місцевого населення.

2. Галузеве співробітництво в сфері туризму

Спеціалізовані угоди між профільними міністерствами України та Польщі.

Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі туризму (2006 р.)[66]. Регулює обмін експертами, створення спільних туристичних продуктів та спрощення формальностей.

Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року (Розпорядження КМУ №168-р) [60] визначає Польщу як пріоритетний цільовий ринок для в'їзного туризму в Україну та модель для інтеграції в європейський туристичний простір.

3. Транскордонне співробітництво та європейські інструменти

Найбільш динамічна частина правовідносин, що базується на спільних фінансових програмах.

Програма Interreg NEXT «Польща–Україна 2021–2027» [59]. Підвищення ролі культури та сталого туризму в економічному розвитку, соціальній інклюзії та соціальних інновацій. Захист, розвиток і популяризація культурної спадщини та послуг у сфері культури, включаючи розвиток туристичної інфраструктури. Популяризація природної спадщини та екотуризму, включаючи розвиток туристичної інфраструктури. Адаптація навичок та професійної кваліфікації у сфері туризму до потреб туристичного ринку та змін, що на ньому відбуваються [59]. На реалізацію Програми з напрямку туризму (пріоритет №3) виділено 3,9 млн євро.

Закон України «Про транскордонне співробітництво» (№ 1861-IV) діяв 20 років від 2004 до 2024 року. На сьогодні втратив чинність. Визначав правові межі для створення Єврорегіонів (наприклад, «Буг», «Карпатський»), що були суб'єктами туристичної політики.

Основним документом, що регулює питання спрощеного перетину кордону для туристичних груп між Україною та Польщею, є Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про правила

місцевого прикордонного руху [67] (з подальшими змінами та протоколами), а також норми Шенгенського кодексу про кордони [70].

Станом на сьогодні, у межах чинних договорів та адаптації до вимог ЄС, діють такі ключові інструменти:

Система «спільного контролю». На основі міжурядових угод на окремих пунктах пропуску (наприклад, «Угринів - Долгобичув», «Смільниця - Кросценко») здійснюється одноразовий контроль представниками обох країн. Це скорочує час очікування для туристичних автобусів у 1,5–2 рази.

Смуги «Fast Track» для сертифікованих операторів. Для організованих груп, що подорожують через акредитованих туроператорів (згідно зі стандартами ст. 400 Угоди про асоціацію), передбачена можливість попереднього електронного декларування списків груп.

Пріоритетний прохід для автобусів. Згідно з двосторонніми домовленостями, регулярні та нерегулярні туристичні перевезення мають пріоритет перед приватним легковим транспортом.

Особливий інтерес для нашого дослідження становлять пішохідні та велосипедні пункти пропуску, які стимулюють спрощення для екотуристичних та специфічних маршрутів:

Пункт «Лубня - Волосате» це сезонний пункт пропуску в межах Міжнародного біосферного заповідника «Східні Карпати». Тут діє максимально спрощена процедура для піших та велотуристів, що базується на окремих протоколах прикордонних служб обох країн.

У межах розвитку проєкту Green Velo та його українських аналогів, правове регулювання спрямоване на створення окремих коридорів для велосипедистів на загальних КПП (наприклад, «Шегині - Медика»), щоб уникнути черг з автомобілями.

Проєкт цифровізації прикордонного контролю через застосунки Дія (Україна) та mObywatel (Польща) став одним із найпрогресивніших прикладів транскордонної технологічної інтеграції у світі. У 2024–2026 роках цей напрям

еволюціонував від простого відображення документів до повноцінного інструменту верифікації, що юридично прирівняний до фізичних аналогів [36].

Нижче наведено детальний огляд компонентів цього проєкту:

1. Diia.pl: Перший крок до цифрового транскордоння

Основою проєкту стала цифрова посвідка Diia.pl, яка інтегрована в польський застосунок mObywatel [37].

Це перший повністю цифровий дозвіл на проживання в ЄС. Він дає право українцям не лише перебувати в Польщі, а й вільно перетинати кордони всередині Шенгенської зони.

У 2024–2025 роках процедура була автоматизована: дані про перетин кордону в реальному часі синхронізуються між прикордонними службами (SG - Straż Graniczna) та реєстрами застосунків [65]

2. Взаємне визнання цифрових документів (Cross-border Verification)

Станом на 2026 рік реалізовано технологію «Wallet-to-Wallet» (гаманець до гаманця):

Прикордонник може відсканувати QR-код у «Дії» за допомогою свого службового планшета, а польський офіцер - код у mObywatel. Система автоматично робить запит до реєстру іншої країни для підтвердження автентичності документа. Це дозволяє уникати необхідності пред'явлення пластикових карток чи паперових паспортів (за умови наявності біометрії в базі даних) [5].

3. Проєкт «Цифровий коридор» та єЧерга

Інтеграція «Дії» з сервісом єЧерга стала ключовою інновацією для туристичних груп. Керівник групи або водій автобуса авторизується через «Дію», що автоматично підтягує ліцензії перевізника та дозволи на нерегулярні перевезення. Це мінімізує людський чинник та корупційні ризики, оскільки час заїзду на термінал чітко фіксується системою.

4. Впровадження стандартів EUDI (European Digital Identity Wallet)

Проект розвивається в межах загальноєвропейської ініціативи EUDI Wallet. Україна стала першою країною не-членом ЄС, яка почала тестувати свій цифровий гаманець на сумісність із європейськими стандартами [5].

mObywatel 2.0 у 2025 році став повністю сумісним із «Дією» у частині перевірки водійських посвідчень та техпаспортів, що критично важливо для автотуристів [5].

Цифровий документ неможливо підробити так само легко, як паперовий, оскільки верифікація йде через зашифрований канал безпосередньо з державного реєстру. Час перевірки особи скорочується з декількох хвилин до декількох секунд. Відбувається повна відмова від паперових анкет та копій документів при перетині кордону організованими групами.

Цей проєкт можна назвати «Цифровим мостом», який нівелює адміністративні бар'єри швидше, ніж будується фізична інфраструктура (дороги чи нові термінали).

3.2 Порівняльна характеристика екологічного туризму України та Польщі

Польська модель розвитку екотуризму базується на жорсткій інтеграції в екологічні директиви ЄС (зокрема, програму Natura 2000). Основна увага приділяється Стратегії розвитку туризму до 2030 року, де екотуризм розглядається як інструмент децентралізації та підтримки сільських регіонів [32].

Україна, згідно з Стратегією розвитку туризму та курортів, також декларує перехід до сталого розвитку [60]. Однак, якщо в Польщі ключову роль відіграє Міністерство спорту та туризму разом із Польською туристичною організацією (POT), то в Україні цей процес ускладнений тривалою трансформацією інституцій (ДАРТ) та необхідністю пріоритезації безпекових питань у 2022–2026 рр..

Обидві країни мають потужний природний капітал, проте підходи до його експлуатації різняться. У Польщі національні парки є локомотивами екотуризму.

Кожен парк має розгалужену мережу освітніх центрів (Ośrodki Edukacji Przyrodniczej). Прикладом є Татранський національний парк, де впроваджено систему обмеження антропогенного навантаження через квотування відвідувачів. В Україні мережа національних парків налічує 56 та має значний рекреаційний потенціал. Проте, за даними Міністерства захисту довкілля, станом на сьогодні значна частина заповідних територій на сході та півдні України перебуває під окупацією, загрозою або потребує розмінування, що тимчасово звужує географію екотуризму до західних та центральних регіонів.

Польща є лідером ЄС у сфері агротуризму (agroturystyka). Тут створено понад 8 000 сертифікованих об'єктів, що пропонують автентичний досвід (майстер-класи з традиційних ремесел, еко-фермерство) [26]. Цьому сприяє пільгове оподаткування для власників таких садиб.

В Україні сектор сільського зеленого туризму розвивається переважно стихійно, за ініціативи громадських організацій. Основним бар'єром залишається відсутність чіткого законодавчого розмежування між «готельними послугами» та «гостинною діяльністю сільських домогосподарств», що гальмує вихід мікробізнесу з тіні [38].

Ключовою відмінністю є розвиток немоторизованих видів транспорту. Проєкт *Green Velo* є еталоном створення трансрегіонального продукту. Це понад 2000 км маркованих шляхів із мережею MOR (місць обслуговування велосипедистів). Реалізація подібних проєктів (наприклад, «ВелоУкраїна») наразі фокусується на локальних ініціативах у Карпатах. Порівняльний аналіз свідчить про гостру потребу України у залученні досвіду Польщі щодо маркування маршрутів згідно зі стандартами ERA (European Hiking Federation).

У 2023–2025 роках в Україні сформувався унікальний піднапрямок екотуризму - терапевтична рекреація. Природні парки використовуються як майданчики для психологічного відновлення постраждалих від війни.

Польща, своєю чергою, демонструє приклад комерціалізації еко-послуг: екотуризм приносить до 15% доходів у бюджет окремих гмін (наприклад, у

регіоні Підляшшя), що робить його ключовим чинником запобігання депопуляції сіл.

Таблиця 3.1

Компаративний аналіз показників екотуризму (2025-2026)

Параметри	Польща	Україна
Кількість еко-маршрутів	Понад 20 000 км (маркованих)	Близько 4 000 км (активних)
Частка у ВВП від туризму	Висока (екотуризм як драйвер регіонів)	Середня (на етапі відновлення)
Цифровізація	Інтегровані додатки (m-Turystyka)	Локальні волонтерські проекти
Еко-сертифікація	Green Key, ISO 14001 (поширено)	Поодинокі випадки

Джерело: складено автором

Дослідження показало, що Польща пройшла шлях від стихійного туризму до структурованої індустрії з чіткими екологічними обмеженнями. Для України критично важливим є запозичення польського досвіду в наступних аспектах:

1. Створення системи державних преференцій (пільг) для садіб, що використовують відновлювальні джерела енергії.
2. Об'єднання національних парків, місцевих громад та фермерів у єдині туристичні кластери, як це реалізовано в районі Мазурських озер.
3. Використання досвіду Польської туристичної організації у маркетингу екологічних дестинацій на міжнародній арені.

Польща у 2025 році встановила рекорди за кількістю туристів (понад 20 млн іноземних відвідувачів) [27]. Основні центри екотуризму стали Мазури та Підляшшя. Біловезька пуша залишається символом збереження первісної природи. Останніми роками надзвичайно популярною стала мережа сільських садіб («Agroturystyka»), де туристи залучаються до фермерського життя, а траса Green Velo є зразком для всієї Східної Європи.

В Україні через обмеження виїзду за кордон та питання безпеки, екотуризм став ключовим напрямком внутрішнього відпочинку. Карпатський регіон став головним хабом. Спостерігається явище «овертуризму» (надмірного навантаження) у таких місцях як Яремче, Синевир та Буковель. Спостерігається новий тренд - створення сенсорних садів та екологічних стежок у національних парках для психологічного відновлення. Відбувається «лагідна» цифровізація,

створюються інтерактивні карти заповідників та онлайн-путівників для безпечного планування мандрівок.

Ключовими викликами для України є розмінування територій (особливо на півдні та сході) та відновлення пошкоджених природно-заповідних фондів після завершення бойових дій.

Для Польщі - баланс між величезним потоком туристів та збереженням екосистем (боротьба з антропогенним навантаженням у Татрах).

Польща виступає для України як логістичний та методологічний орієнтир. У той час як Польща вже успішно монетизує свою природу через сервіс та інфраструктуру, Україна наразі формує унікальний досвід «стійкого туризму», який після перемоги може стати основою для залучення міжнародних інвестицій у «зелене» відновлення [54].

Система фінансової підтримки еко-бізнесу в Європейському Союзі є однією з найпрогресивніших у світі. Вона базується на концепції «Green Deal» (Європейського зеленого курсу), мета якого - зробити Європу кліматично нейтральним континентом до 2050 року [26].

В ЄС є декілька фінансових інструментів, які використовуються безпосередньо для розвитку екотуризму в Польщі, а саме основні фонди, програми прямого фінансування, інвестиційні та кредитні механізми.

1. Основні фонди та програми прямого фінансування

Ці інструменти надають безповоротну допомогу або співфінансування для інноваційних проєктів:

Програма LIFE це головний фінансовий інструмент ЄС, спрямований виключно на охорону довкілля та кліматичні заходи [12]. Для еко-бізнесу це можливість отримати грант на впровадження технологій циклічної економіки, збереження біорізноманіття або адаптацію до кліматичних змін.

Horizon Europe - найбільша програма ЄС з досліджень та інновацій (бюджет понад 95 млрд євро). Вона фінансує еко-стартапи, які розробляють «проривні» технології (наприклад, нові види біопалива або системи очищення стічних вод) [12].

Рис. 3.2 Фінансові інструменти розвитку екотуризму в Польщі

Джерело: сформовано автором

Innovation Fund - орієнтований на великі комерційні проекти з низьким рівнем викидів вуглецю. Фінансується за рахунок доходів від системи торгівлі викидами (EU ETS).

2. Інвестиційні та кредитні механізми

ЄС активно залучає приватний капітал через гарантії та пільгові позики:

InvestEU це програма, що надає гарантії Європейському інвестиційному банку (EIB) та іншим фінансовим партнерам, що дозволяє їм видавати кредити еко-бізнесу на значно вигідніших умовах (нижчі відсотки, довші кредитні канікули) [13].

Зелені облігації (European Green Bonds) це боргові інструменти, кошти від яких спрямовуються виключно на екологічні проекти. ЄС розробив суворий стандарт (EUGBS), щоб уникнути «грінвошингу» (неправдивих заяв про екологічність) [33].

Механізм справедливого переходу (Just Transition Mechanism) це спеціальний фонд для регіонів, які сильно залежать від викопного палива (наприклад, вугільні регіони Польщі). Він допомагає місцевим підприємцям перепрофілюватися на еко-бізнес.

3. Таксономія ЄС (EU Taxonomy)

Це не фінансовий інструмент у чистому вигляді, а система класифікації, яка визначає, які види економічної діяльності є дійсно «зеленими». Якщо діяльність компанії відповідає Таксономії, вона отримує пріоритетний доступ до дешевого «зеленого» капіталу від банків та інвесторів [6]. Наприклад, якщо власник готелю в польських Татрах хоче отримати «зелений кредит» за ставкою 2% замість 7%, банк перевірить його проєкт на відповідність Таксономії. Готель встановив теплові насоси та сонячні панелі. Планує використання сантехніки з низьким рівнем споживання води та не використовує шкідливі матеріали при ремонті. Проєкт офіційно визнається «Taxonomy-aligned», і банк видає пільгові кошти.

Таксономія ЄС перетворила екологічність із «доброї волі» на «мову цифр». Тепер еко-бізнес у Польщі - це не той, хто просто повісив зелену вивіску, а той, чий технічні показники відповідають регламентам ЄС.

4. Специфіка підтримки агро- та екотуризму в Польщі

В Польщі підтримка екотуризму відбувається в межах Спільної сільськогосподарської політики (CAP), а саме через прийняті програми:

1. Програми розвитку сільських територій (RDP). Згідно цієї програми польські фермери та підприємці отримують субсидії на диверсифікацію доходів. Це включає створення еко-садиб, встановлення сонячних панелей на туристичних об'єктах та маркування регіональних еко-продуктів.

2. Еко-schemes це новий інструмент прямої підтримки фермерів, які впроваджують методи, що сприяють збереженню клімату та довкілля.

3. Кредитні лінії від Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Польський державний банк розвитку, який пропонує спеціальні еко-кредити (Kredyt Ekologiczny) для МСБ на термомодернізацію та екологізацію виробництва.

Варто зазначити, що Україна вже отримує доступ до деяких з цих інструментів (наприклад, програма LIFE), проте основний фокус наразі зміщений на:

- Ukraine Facility: Пакет допомоги від ЄС, де значна частина коштів має бути спрямована на «зелене відновлення» (Green Recovery).

- Пільгове кредитування (5-7-9%). В Україні цей інструмент адаптується для фінансування енергоефективності.

3.3 Проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму

Розвиток екологічного туризму в Польщі характеризується переходом від кількісного зростання до якісного управління. Польща входить до лідерів ЄС за темпами зростання туристичного сектору, а екотуризм став ключовим інструментом регіонального розвитку.

Незважаючи на успіхи, галузь стикається з низкою деструктивних чинників/

Овертуризм (Over-tourism) у популярних локаціях. Концентрація туристів у «топових» місцях (Татри, прибережні зони, Мазурські озера) призводить до деградації екосистем. Наприклад, на півострові Хель антропогенне навантаження значно перевищило рівень самовідновлення природи.

Диспропорції в інфраструктурі. Спостерігається великий розрив між інвестиціями. Наприклад, регіон Жулави отримав значне фінансування від ЄС (проект «Loop Żuławska»), тоді як інші екологічно цінні, але менш відомі регіони страждають від браку сервісу [27].

Сезонність та гонитва за прибутком. Багато підприємців орієнтуються на максимізацію прибутку в піковий сезон, що часто йде врозріз із принципами сталого розвитку (неконтрольовані викиди, надмірне використання води та енергії).

Земельні та аграрні конфлікти. Національні парки Польщі часто включають приватні землі (в середньому 13,5%, а в Нарвянському НП - до 60%). Це створює конфлікти інтересів між аграрною реформою, місцевими фермерами та екологічними вимогами парку [28].

Дефіцит кваліфікованих кадрів. Близько 10–20% вакансій у сфері екогостинності залишаються вільними, що вимагає масштабних програм перекваліфікації [29].

Польща обрала шлях «автентичності та інновацій», що зафіксовано в новій Туристичній стратегії [32]:

- Створення нових Національних парків. Після тривалої паузи Польща готується до відкриття 24-го національного парку (у Долині Нижньої Одри). Соціологічні опитування 2025-2026 рр. показують, що 72% поляків підтримують розширення заповідних зон.
- Розвиток «Повільного туризму» (Slow Tourism). Це зміщення акценту з великих міст на невеликі гміни, де туристи залучаються до традиційних ремесел та місцевої гастрономії.
- Велосипедний бум. Продовження розбудови транскордонних маршрутів (як *Green Velo*) та їхня інтеграція з мережею залізниць, що дозволяє подорожувати без використання приватного авто («low-emission transport»).
- Цифрова екологізація. Впровадження інструментів Big Data для управління туристичними потоками (Data-driven management). Це дозволяє перенаправляти туристів у реальному часі з переповнених локацій до менш завантажених зон.
- Адаптація до кліматичних змін. Інвестиції в енергоефективність (Noreca sector) та впровадження принципів циркулярної економіки (Zero Waste) на рівні цілих туристичних кластерів.

Перспективи Польщі безпосередньо пов'язані з фінансуванням від InvestEU та Horizon Europe. Польща успішно трансформує екотуризм із «нішового хобі» на повноцінний сектор економіки, який вирішує соціальні проблеми (створення робочих місць у депресивних селах) [12, 13].

Польський досвід показує, що створення національного парку - це не лише обмеження, а й потужний магніт для інвестицій. 90% мешканців регіонів, де плануються нові парки в Польщі, вважають, що це підвищить їхню економічну стабільність. Цей аргумент є ключовим для українських громад під час повоєнного відновлення природнього заповідного фонду.

SWOT-аналіз є класичним інструментом стратегічного планування, який дозволяє систематизувати внутрішні переваги та недоліки об'єкта дослідження,

а також зовнішні можливості та загрози. Для екотуризму Польщі у 2026 році такий аналіз виглядає наступним чином:

SWOT-аналіз екологічного туризму Польщі

S — Strengths (Сильні сторони)	W — Weaknesses (Слабкі сторони)
1. Різноманітність ПЗФ. Наявність унікальних об'єктів (Біловезька пуца, Мазурські озера, Татри).	1. Висока сезонна концентрація. Перевантаження популярних локацій (Закопане, морське узбережжя) в літні місяці.
2. Розвинена агротуристична мережа. Понад 8 000 об'єктів сільського туризму з державною підтримкою.	2. Інфраструктурний розрив. Менш відомі східні воєводства мають гіршу транспортну доступність.
3. Транскордонні маршрути. Успішні проекти типу <i>Green Velo</i> та <i>EuroVelo</i> .	3. Мовний бар'єр. У віддалених сільських регіонах рівень володіння англійською мовою персоналом залишається середнім.
4. Доступ до фінансування ЄС. Чіткі механізми отримання грантів на «зелені» інновації.	4. Залежність від приватних земель. Велика частка приватних угідь у межах нацпарків створює юридичні труднощі.
O — Opportunities (Можливості)	T — Threats (Загрози)
1. Зростання попиту на «Slow Tourism». Глобальний тренд на екологічність та автентичність після пандемії.	1. Зміна клімату. Малосніжні зими в низьких горах та цвітіння води в озерах через потепління.
2. Цифрова трансформація. Використання ІІІ та Big Data для управління туристичними потоками (розвантаження овертуризму).	2. Геополітична нестабільність. Близькість до зони конфлікту (російсько-українська війна) на сході може стримувати частину іноземних інвесторів.
3. Співпраця з Україною. Спільні еко-маршрути в Карпатах та залучення українського досвіду реабілітації через природу.	3. Антропогенна деградація. Ризик втрати біорізноманіття через надмірний розвиток інфраструктури (забудова еко-зон).
4. Енергонезалежність. Перехід туристичних об'єктів на ВДЕ (сонячні панелі, теплові насоси).	4. Економічна інфляція. Зростання цін на енергоносії підвищує вартість туристичного продукту (конфлікт В Ормудській протоці).

Спираючись на проведений аналіз, можна сформулювати три основні стратегічні вектори розвитку екотуризму в Польщі:

1. Диверсифікація потоків (Стратегія S-O). Польщі необхідно використовувати свої цифрові можливості та розвинену мережу агротуризму для переспрямування туристів із переповнених Татр у менш відомі, але не менш цінні регіони (наприклад, Люблінське чи Підляське воєводства). Це дозволить реалізувати потенціал «Slow Tourism» і зменшити навантаження на екосистеми.

2. Адаптація та стійкість (Стратегія W-T). Подолання сезонності можливе через розвиток цілорічних еко-продуктів (орнітологічний туризм,

гастрономічні еко-тури, оздоровча рекреація). Інвестиції в енергоефективність допоможуть бізнесу нівелювати загрозу зростання цін на ресурси.

3. Інституційне зміцнення. Вирішення конфліктів із приватними власниками земель у межах ПЗФ через механізми компенсацій або податкових пільг (досвід, який буде надзвичайно корисним для України).

Польща має солідний фундамент для утримання статусу «зеленого хабу» Європи. Головним викликом є збереження балансу між високими темпами комерціалізації (прибутками) та недоторканістю природних ресурсів. Для магістерської роботи цей аналіз підкреслює, що успіх Польщі - це не лише природа, а насамперед ефективний менеджмент та європейські фінансові інструменти.

Висновок до 3 розділу

Дослідження міждержавних відносин дозволило виокремити чотири історичні етапи польсько-українського партнерства: від формування первинної правової бази (1991–1994 рр.) до сучасної ери всебічного союзництва (2022–2026 рр.). Чинна нормативно-правова модель структурована за трирівневим принципом і включає: загальнодержавний рівень; галузевий рівень та транскордонний рівень, втілений у європейських фінансових інструментах.

Визначено, що подолання адміністративно-інфраструктурних бар'єрів на спільному кордоні відбувається шляхом інтеграції систем «спільного контролю», смуг «Fast Track» та створення спеціалізованих екотуристичних коридорів (на прикладі пішохідно-велосипедного пункту «Лубня - Волосате» в біосферному заповіднику «Східні Карпати»). Окремим досягненням періоду 2024–2026 рр. стала розбудова цифрового технологічного мосту на основі взаємного визнання державних застосунків «Дія» (Україна) та mObywatel (Польща), що забезпечило автоматизацію перевірки за схемою «Wallet-to-Wallet» та інтеграцію з сервісом eЧерга для туристичних груп.

Проведене зіставлення ключових параметрів розвитку екотуристичної індустрії двох держав виявило суттєві диспропорції в інфраструктурному забезпеченні та рівні комерціалізації галузі. Якщо в Польщі агротуризм та

національні парки є потужними, законодавчо захищеними економічними драйверами громад, то в Україні сектор сільського відпочинку розвивається стихійно, а географія заповідних територій у 2022–2026 рр. звужена через чинник безпеки, окупації та необхідності розмінування. Водночас в Україні сформувався унікальний досвід терапевтичної рекреації та психологічного відновлення постраждалих від війни в умовах природних парків.

Досліджено фінансові механізми ЄС (програми LIFE, Horizon Europe, InvestEU, інструмент Таксономії), які забезпечують перехід польського туристичного бізнесу на стандарти Європейського зеленого курсу та ВДЕ. Для України стратегічно важливим є запозичення польського досвіду використання Спільної сільськогосподарської політики (CAP) та адаптація отриманих коштів програми Ukraine Facility для майбутнього «зеленого» повоєнного відновлення.

За результатами стратегічного планування визначено, що головними деструктивними викликами для Польщі є явища овертуризму (у Татрах та Мазурах) та юридичні конфлікти щодо приватних земель у межах парків. Запропоновано три вектори оптимізації: диверсифікація потоків через концепцію «Slow Tourism» та Big Data, подолання сезонності та інституційне змікшення земельних суперечок за рахунок державних преференцій. Польський досвід доводить, що заповідний фонд є потужним магнітом для інвестицій, що є ключовим орієнтиром для модернізації рекреаційної галузі України.

РОЗДІЛ 4. ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ДИСКУРСУ ПОЛЬЩІ

4.1 Еколінгвістичний аналіз терміносистеми

У філологічному дослідженні аналіз терміносистеми є ключовим, оскільки він дозволяє зрозуміти, як мова структурує професійну сферу [51]. У польській мові терміни *ekoturystyka*, *turystyka zrównoważona* та *turystyka przyrodnicza* часто вживаються як синоніми в побутовому мовленні, проте в науковому та офіційно-діловому дискурсах вони мають суттєві конотативні та семантичні відмінності. Розглянемо їх детальніше.

Таблиця 4.1

Аналіз терміносистеми

Ekoturystyka (Екотуризм)	
Семантичне ядро	Вузькоспеціалізована форма подорожей до відносно незайманих природних територій
Конотації	Має сильний етичний та освітній підтекст. Слово асоціюється з активною охороною природи, мінімізацією антропогенного впливу та підтримкою місцевих громад.
Лінгвістична специфіка	Префіксоїд <i>eko-</i> у польській мові часто несе додаткове позитивне маркування «престижності» та «відповідальності». Це термін, що апелює до індивідуальної свідомості туриста.
Turystyka zrównoważona (Сталий туризм)	
Семантичне ядро	Охоплює всі види туризму (не лише природний), що базуються на балансі між економікою, екологією та соціальною сферою
Конотації	Має адміністративно-стратегічний та глобальний характер. Це термін офіційно-ділового дискурсу (документів ЄС, стратегій уряду).
Лінгвістична специфіка	Прикметник <i>zrównoważona</i> (від дієслова <i>gównoważyć</i> — зрівноважувати) підкреслює ідею стабільності та довготривалості. У перекладі на українську важливо розрізняти «сталий» (як процес) та «збалансований» (як стан), хоча в польській мові обидва значення акумулює цей термін.
Turystyka przyrodnicza (Природничий туризм)	
Семантичне ядро	Подорожі, де головним мотивом є контакт із природою (спостереження, фотографування).

Конотації	Описовий та нейтральний характер. Цей термін позбавлений обов'язкового етичного навантаження, властивого екотуризму. Турист може спостерігати за птахами (природничий туризм), але при цьому не обов'язково дотримуватися принципів мінімального сліду (екотуризм).
Лінгвістична специфіка	Використання прикметника <i>przyrodnicza</i> вказує на об'єкт (природу) як на декорацію або мету подорожі.

Джерело: сформовано автором

У сучасному польському медіадискурсі спостерігається термінологічне змішування, коли *ekoturystyka* використовується як «модний» заміник для будь-якої поїздки [31].

При перекладі з польської на українську термін *turystyka zrównoważona* вимагає контекстуальної адаптації. У наукових текстах краще вживати «сталий розвиток туризму», а в публіцистичних - «екологічно відповідальний туризм».

Аналіз асоціацій показує, що польське слово *przyroda* має глибший емоційний зв'язок із національною ідентичністю (література, поезія), ніж технічне *ekologia*. Це важливо враховувати при перекладі рекламних слоганів національних парків.

Таблиця 4.2

Порівняльна таблиця значень (для лінгвістичного аналізу)

Термін (PL)	Дослівний переклад	Прагматичний фокус	Дискурсивна сфера
<i>Ekoturystyka</i>	Екотуризм	Етика та поведінка	Науковий, рекламно-маркетинговий
<i>Turystyka zrównoważona</i>	Сталый туризм	Економіка та баланс	Юридичний, державне управління
<i>Turystyka przyrodnicza</i>	Природничий туризм	Об'єкт та мотивація	Географічний, повсякденний

Джерело: сформовано автором

Ефективна адаптація та переклад польського науково-публіцистичного дискурсу у сфері екологічного туризму вимагає не просто механічного перекладу, а глибокого розуміння соціокультурного та семантичного контексту [31].

Наявність явища термінологічної дифузії (зокрема, розмивання меж поняття *ekoturystyka* як синоніма будь-якого заміського відпочинку) актуалізує потребу чіткого розмежування дефініцій у наукових дослідженнях для уникнення підміни понять.

Термін *turystyka zrównoważona* демонструє необхідність диференційованого підходу до перекладу залежно від стилю тексту: Суттєва відмінність між емоційно насиченим поняттям *przyroda*, що глибоко інтегроване в польську національну ідентичність, та сухим прагматичним терміном *ekologia* підтверджує, що успішна промоція екотуристичного продукту має спиратися на культурні та літературні коди етносу, а не лише на технічні концепції.

4.2 Аналіз сучасних екотуристичних неологізмів

Поява нових термінів у польському туристичному дискурсі є результатом динамічного розвитку галузі та впливу глобалізаційних процесів [3]. Для філологічного дослідження важливо простежити, як англіцизми та авторські неологізми інтегруються в польську мову та якими шляхами вони потрапляють в український лінгвопростір.

Таблиця 4.3

Аналіз ключових неологізмів та стратегій їхньої адаптації

Slow-travel (Slow-turystyka) Слоу-тревел	
Концепт	Філософія подорожей, що акцентує на глибині вражень, а не на кількості відвіданих локацій; відмова від поспіху.
У польському дискурсі	Часто вживається як пряме запозичення (<i>slow travel</i>) або адаптується через деривацію (<i>slow-turystyka</i>). Популярним є також синонімічний вислів <i>podróżowanie w rytmie slow</i> .
Адаптація в українській мові	Транслітерація: «Слоу-тревел». Калькування: «Повільні подорожі».

	Семантична адаптація: «Усвідомлений туризм».
Glamping (Глемпінг)	
Концепт	Комбінація слів <i>glamour</i> та <i>camping</i> . Відпочинок на природі в умовах комфорту готельного рівня.
У польському дискурсі	Термін повністю асимільований. Він зручний своєю лаконічністю і часто використовується в маркетингових текстах для залучення преміум-сегмента.
Адаптація в українській мові	Переважно через транскрипцію («глемпінг»). Спроби описового перекладу («комфортний кемпінг») програють через відсутність характерного емоційного забарвлення новизни.
Turystyka regeneratywna (Регенеративний туризм)	
Концепт	Новітній тренд 2024–2026 років, що йде далі за «сталий туризм». Його мета — залишити місце подорожі кращим, ніж воно було до приїзду туриста (відновлення екосистем).
У польському дискурсі	Використовується термін <i>turystyka regeneratywna</i> або <i>odradzająca się</i> . Це термін високого наукового та стратегічного реєстрів.
Адаптація в українській мові	Через калькування («регенеративний туризм», «відновлювальний туризм»).

Джерело: Сформовано автором

При перенесенні польських туристичних інновацій в українську мову філологи виділяють три основні стратегії:

1. Пряме запозичення (Транскрипція/Транслітерація). Як правило, використовується для термінів, що не мають короткого українського відповідника. Приклад: «Воркейшн» (workation), «Мікроадвенчер» (microadventure).

2. Семантичне калькування. Дослівний переклад частин слова або словосполучення. Найпоширеніший метод для офіційних документів. Приклад: *Turystyka zrównowazona* → «Сталий туризм»; *Turystyka kulinarna* → «Гастрономічний туризм».

3. Описовий переклад (Експлікація). Використовується, коли термін є безеквівалентним (лакуною) і потребує роз'яснення для збереження

прагматичного ефекту. Приклад: Staycation (відпочинок у межах свого міста) → «Відпустка вдома» або «Туризм у рідному місті».

Вибір способу адаптації залежить від типу тексту [3]. У рекламних текстах (сайти національних парків, буклети Green Velo) переважають транслітеровані англіцизми, оскільки вони створюють відчуття сучасності та міжнародного стандарту.

У наукових та законодавчих текстах (аналіз Угоди про асоціацію) перевага надається калькам, що мають чіткі дефініції та юридичну силу.

4.3 Аналіз порталу Green Velo

Аналіз порталу Green Velo з філологічного погляду виявляє цікаву лінгвістичну ситуацію: бренд функціонує як точка перетину польської мовної традиції та глобалізованого англomовного туристичного дискурсу. Використання термінів-гібридів на сайті є свідомою стратегією створення образу сучасного, європейського продукту [17].

Результати аналізу використання гібридних утворень та запозичень на порталі:

1. Гібридні лексеми (Польсько-англійські поєднання)

Гібридизація на сайті відбувається переважно на рівні словоскладання або морфологічної адаптації англійських коренів до польської граматики:

- Velo-szlak / Velo-trasa: Найпоширеніший гібрид. Латинський корінь *velo-*, запозичений через міжнародну англійську термінологію, поєднується з питомими польськими словами *szlak* (шлях) або *trasa* (маршрут).
- E-rower / E-rowerzysta: Поєднання англійського префіксоїда *e-* (electronic) з польським коренем *rower-* (велосипед). Це приклад «високої адаптивності», де англійська ознака технічного прогресу приєднується до традиційного польського слова.
- Green-o-mania / Velo-mania: Використання польської сполучної голосної *-o-* для поєднання англійських запозичень, що створює емоційно забарвлене слово для позначення прихильників бренду.

2. Англіцизми в «польській обгортці» (Морфологічна адаптація)

На порталі часто зустрічаються англійські терміни, які отримали польські флексії (закінчення), ставши частиною гібридного дискурсу:

- **Glampingowanie / Glampingowy:** Корінь *glamping* отримує польські суфікси *-ow-* та закінчення *-u* (для прикметників) або *-owanie* (для віддієслівних іменників). Це перетворює англійське поняття на повноцінну частину польської граматичної системи.

- **Bike-friendly:** Часто вживається в описі об'єктів MPR (*Miejsce Przyjazne Rowerzystom*). Хоча слово залишається англійським, у контексті польського речення воно функціонує як невідмінюваний прикметник-гібрид.

3. Функціональна роль гібридів на Green Velo

Аналіз дозволяє виділити три основні причини використання таких конструкцій:

1. Термінологічна економія: Гібрид *Velo-szlak* коротший і звучить динамічніше, ніж описова конструкція *szlak dla rowerzystów*.

2. Маркетингова сугестія: Англійські елементи (*green, eco, velo, smart*) підсвідомо сприймаються аудиторією як ознаки високої якості, безпеки та екологічності.

3. Міжнародна ідентифікація: Використання терміна MOR (*Miejsce Obsługi Rowerzystów*) часто супроводжується англійськими піктограмами або термінами-синонімами (*Service Point*), що полегшує комунікацію з іноземними туристами в межах міжкультурної комунікації.

Таблиця 4.4

Типологія гібридних одиниць на порталі

Тип гібрида	Приклад порталу	Структура	Коментар для філолога
Префіксальний	E-podróżnik	англ. префікс + пол. Корінь	Маркування технологічності подорожі.
Складений	Velo-mapa	лат./англ. елемент + пол. корінь	Спеціалізація загального терміна.

Суфіксальний	Social-mediowy	англ. корінь + пол. Суфікс	Адаптація терміна комунікацій до польської морфології.
Лексичний	Weekendowy trip	пол. прикметник + англ. іменник	Сленгове забарвлення, орієнтоване на молодь.

Джерело: сформовано автором

Використання гібридних термінів на порталі Green Velo свідчить про формування особливого лінгво-культурного типу екотуристичного тексту. Це текст, який не боїться втратити «мовну чистоту» заради функціональності. Для перекладача це означає, що при перекладі українською мовою варто також шукати баланс: або створювати аналогічні українські гібриди (наприклад, «е-маршрут»), або використовувати стратегію повної локалізації, щоб уникнути надмірного навантаження тексту англіцизмами [69].

Процеси гібридизації в туристичному дискурсі Польщі є формою мовної економії та інструментом конструювання глобальної ідентичності локального туристичного продукту [10].

Дискурс-аналіз рекламних відеоматеріалів Green Velo, які отримали нагороди на фестивалях Film AT та Festiwal Turystyki i Czasu Wolnego, дозволяє розглянути їх як мультимодальні тексти. У мультимодальній лінгвістиці текст розуміється не лише як послідовність слів, а як поєднання різних семіотичних ресурсів (звучу, зображення, кольору, руху та мови), що разом створюють єдине прагматичне значення [14].

Аналіз відеокампанії Green Velo через призму філології та прикладної лінгвістики дав наступні результати.

1. Вербальний компонент (Словесний ряд)

Хоча відео про природу часто мінімалістичні у словах, кожне слово в них має надвисоке семантичне навантаження. Слоган «Łańcuch atrakcji» (Ланцюг атракцій) - це мовна гра (каламбур). З одного боку, слово łańcuch (ланцюг) прямо відсилає до велосипедної тематики, з іншого - метафорично вказує на неперервність вражень [9]. Тональність (Voice-over) - закадровий голос у нагороджених роликах часто має низький тембр, спокійний ритм і довірливу інтонацію, що кодує концепт «безпеки» та «відпочинку» (Slow Travel).

2. Візуальна семіотика (Коди зображення). З точки зору мультимодальності, візуальний ряд виконує роль іконічних знаків, що підсилюють вербальні повідомлення. Колірна палітра: домінування насиченого зеленого (nature-green) та глибокого синього (water-blue). У лінгвосеміотиці ці кольори є індексами екологічної чистоти та ментального спокою [14]. Динаміка кадру - використання довгих планів (панорам) з дронів створює відчуття простору та свободи, що вербалізується в текстах через прикметники «nieograniczony» (необмежений), «dziki» (дикий).

3. Аудіальна модальність (Звуковий ландшафт)

У нагороджених відео звук не є фоном, він є частиною «мови» повідомлення. Природні інтер'єми: звук вітру, хлюпання води, спів птахів (особливо в роликах про Бебжанський НП). Це так звана «звукова автентичність», яка замінює тисячу слів про екологічність. Ритміка музики - синхронізація темпу музики з обертанням педалей або зміною кадрів створює відчуття гармонії між людиною та природою.

4. Взаємодія модусів (Intermodal synergy)

Нагороди за ці відеоматеріали були отримані саме завдяки високому рівню мультимодальної когезії (зв'язності). Ефект сугестії, коли глядач чує слово «спокій» і одночасно бачить гладь озера Вігри в передсвітанковому тумані під мінімалістичний звук піаніно - створюється сильний емоційний анкер. Міжкультурна універсальність: оскільки відео спирається на візуальні та аудіальні коди, воно потребує мінімального перекладу. Це робить його ідеальним інструментом міжкультурної комунікації, зрозумілим туристу з будь-якої країни без глибокого знання польської мови.

Успіх рекламної кампанії Green Velo на міжнародних фестивалях є результатом вдалого застосування мультимодальних стратегій переконання. З філологічної точки зору, ці відеоматеріали демонструють трансформацію класичного рекламного тексту в «сенсорний текст», де зображення і звук беруть на себе роль головних предикатів (присудків), що описують дію (подорож), а вербальні коментарі лише розставляють логічні акценти.

«Мультимодальність екотуристичного дискурсу Польщі виступає засобом подолання лінгвістичного бар'єру, перетворюючи візуальну метафору на універсальну мову міжкультурної взаємодії».

Висновок до 4 розділу

Аналіз терміносистеми екотуризму в польській мові виявив чітку ієрархію значень, де лексема *ekoturystyka* виконує етичну та виховну функцію, апелюючи до індивідуальної свідомості, тоді як *turystyka zrównoważona* є інструментом офіційно-ділового та юридичного дискурсів, спрямованим на глобальний економічний баланс. Водночас *turystyka przyrodnicza* характеризується нейтральністю та дескриптивністю, фокусуючись на об'єкті спостереження без обов'язкового природоохоронного навантаження.

Поява нових термінів, таких як *slow-travel*, *glamping* та *turystyka regeneratywna*, свідчить про високу адаптивність польського туристичного дискурсу до глобальних трендів. Основними стратегіями перекладу цих одиниць в українську мову є: пряме запозичення (транслітерація) для маркетингових текстів з метою збереження престижності терміну; семантичне калькування для забезпечення юридичної точності в офіційних документах; описовий переклад для пояснення безеквівалентної лексики (лакун).

Дослідження порталу *Green Velo* підтвердило гібридний характер його дискурсу, де поєднання англійських елементів з польськими коренями (наприклад, *Velo-szlak*, *E-rowerzysta*, *Glampingowy*) виконує функцію термінологічної економії та маркетингової сугестії. Така стратегія дозволяє бренду інтегруватися в міжнародний контекст, зберігаючи при цьому зв'язок із національною мовною традицією.

Відеоматеріали проєкту *Green Velo* визначено як складні мультимодальні тексти, де вербальний, візуальний та аудіальний модули перебувають у стані синергії. Встановлено, що використання кольорових індексів (*nature-green*, *water-blue*), природних інтер'ємів та метафоричних слоганів (наприклад, «*Łańcuch atrakcji*») дозволяє трансформувати класичну рекламу в «сенсорний

текст», який ефективно долає лінгвістичні бар'єри та сприяє успішній міжкультурній комунікації.

Отже, екотуристичний дискурс Польщі є динамічною системою, що поєднує мовну економію, цифровізацію та мультимодальні стратегії переконання, створюючи універсальну мову для промоції природної спадщини на міжнародному рівні.

ВИСНОВКИ

Екологічний туризм обґрунтовано як складний міжгалузевий сектор і дієвий інструмент координації, збереження та просування природного й культурного потенціалу DESTINACIЙ. Він виступає практичним втіленням концепції сталого розвитку цивілізації, інтегруючи політичну, економічну та соціальну діяльність. Головна мета екотуризму — досягнення балансу між мінімізацією антропогенного тиску на екосистеми, екологічною освітою відвідувачів та генерацією сталих фінансово-економічних вигод для місцевих громад (гмін).

У роботі чітко розмежовано близькі, але не тотожні дефініції: екотуризм (акцент на охороні природи, науковому пізнанні та відвідуванні заповідних зон), зелений туризм (ширше поняття відпочинку в природному середовищі задля рекреації та оздоровлення) і сільський туризм (орієнтований на занурення в побут, гастрономію та культуру сільських домогосподарств).

Ефективне функціонування галузі забезпечується взаємодією трьох базових блоків: об'єктного (ресурсного), діяльнісного (процесуально-методичного) та просвітницького (етико-пізнавального).

Світова практика підтверджує існування двох фундаментальних моделей: «австралійської» (північноамериканської), що розвивається в межах ізольованої, незайманої дикої природи (Коста-Ріка, Нова Зеландія, Кенія), та «західноєвропейської», інтегрованої в тривало освоєні, антропогенно трансформовані культурні та сільські ландшафти. До останньої належить і Республіка Польща.

Становлення екотуризму в Польщі пройшло тривалий еволюційний шлях, що охоплює чотири періоди

Доведено, що сталий розвиток екотуристичного сектору Польщі обумовлений синергією природно-географічних, ресурсних (кваліфіковані кадри та фінанси), політико-правових, ринкових (динаміка спеціалізованого попиту) чинників та дієвих механізмів державного регулювання («зелені» субсидії, ліцензування, гранти).

Головною ресурсною базою виступає розгалужена мережа з 23 національних парків (близько 315 тис. га), що мають чітку регіональну й туристичну спеціалізацію: гірські парки; низинні та лісові; прибережні та озерні.

Найбільш репрезентативним інфраструктурним проєктом визнано Східний велосипедний маршрут Green Velo (близько 2000 км). Він об'єднав 5 національних парків і став потужним економічним інструментом розвитку депресивних прикордонних воєводств через створення сертифікованої мережі об'єктів «дружніх до велосипедистів» (MPR).

За даними Eurostat (2024–2025 рр.), польська туристична індустрія повністю відновилася після пандемії (рекордні 96 млн ночівель у 2025 р.), при цьому сегмент природного та гірського екотуризму демонструє найшвидші темпи зростання (+12% за рік). Характерною рисою ринку є масова цифровізація (понад 75% онлайн-бронювань) та розвиток цілорічних еко-продуктів задля згладжування сезонних коливань.

Історію польсько-українського партнерства періодизовано за 4 етапами: від первинного формування правової бази (1991–1994 рр.) до сучасної ери всебічного союзництва та стратегічної солідарності (2022–2026 рр.). Нормативно-правовий фундамент співпраці в галузі туризму та екології базується на Договорі про добросусідство (1992 р.), двосторонній міжурядовій Угоді (2006 р.), вітчизняній Стратегії-2026 та Угоді про асоціацію між Україною та ЄС.

Практична реалізація співпраці відбувається через Програму Interreg NEXT «Польща–Україна 2021–2027» (пріоритет №3 «Туризм» із бюджетом 3,9 млн євро) та функціонування транскордонних екокоридорів (пішохідно-велосипедний пункт «Лубня - Волосате» в біосферному заповіднику «Східні Карпати»). Проривним інноваційним кроком у 2024–2026 рр. стала інтеграція державних цифрових застосунків «Дія» та mObywatel. Запуск технології «Wallet-to-Wallet» та синхронізація із сервісом «eЧерга» дозволили автоматизувати й максимально прискорити верифікацію документів при перетині кордону організованими туристичними групами.

Порівняння індустрій виявило суттєві диспропорції. Польська модель є високо комерціалізованою, інституційно структурованою та інтегрованою у європейські екологічні директиви. В Україні, попри значний природний потенціал (56 національних парків), розвиток сільського екотуризму залишається переважно стихійним через законодавчі прогалини. Крім того, у період 2022–2026 рр. географія вітчизняного екотуризму зазнала вимушеного звуження до західних та центральних областей через чинники війни (окупація територій, замінування ПЗФ, безпекові ризики). Водночас в Україні сформувався унікальний, затребуваний досвід терапевтичної рекреації та психологічної реабілітації постраждалих від бойових дій на базі заповідних зон.

Досліджено фінансову архітектуру Європейського зеленого курсу (Green Deal), що стимулює польський еко-бізнес. Ключовими інструментами фінансування інновацій, термомодернізації об'єктів HoReCa та впровадження ВДЕ виступають програми LIFE, Horizon Europe, InvestEU, кредитні лінії банку BGK, а також Таксономія ЄС (EU Taxonomy) - жорстка система цифрових критеріїв оцінки «зеленості» бізнесу для отримання пільгового капіталу. Для України адаптація цього досвіду є критично важливою в контексті залучення коштів програми Ukraine Facility для майбутнього повоєнного «зеленого відновлення» (Green Recovery).

Головними деструктивними викликами для Польщі є явища овертуризму в топових DESTИНАЦІЯХ (Татри, Мазури), висока сезонність та земельні конфлікти з приватними власниками в межах парків. Стратегічними векторами оптимізації визначено: диверсифікацію потоків на основі інструментів Big Data та концепції «повільного туризму» (Slow Tourism); перехід до циркулярної економіки (Zero Waste) та розширення заповідного фонду (створення 24-го НП у Долині Нижньої Одри).

Здійснено еколінгвістичний аналіз ключових номінацій екотуристичної сфери в польській мові, що дозволило розмежувати їхні прагматичні фокуси: *ekoturystyka* - має виражений етичний та освітній підтекст, апелює до індивідуальної екологічної відповідальності; *turystyka zrównowazona* -

характеризується адміністративно-стратегічним та юридичним забарвленням, є терміном офіційно-ділового дискурсу урядових програм та директив ЄС; *turystyka przyrodnicza* - має нейтральний, дескриптивний характер, фіксує лише об'єкт мандрівки (природу), але не передбачає обов'язкової етичної поведінки.

Досліджено шляхи інтеграції сучасних галузевих англіцизмів у польську та українську мови. Охарактеризовано прагматичну специфіку термінів-неологізмів періоду 2024–2026 років, таких як *Slow-travel* («повільні подорожі» / усвідомлений туризм), *Glamping* (глемпінг), *Turystyka regeneratywna* (регенеративний / відновлювальний туризм, спрямований на покращення екосистем після візиту туриста). Вибір стратегії перекладу (пряме запозичення, калькування чи описовий переклад) безпосередньо залежить від жанрового регістру тексту (науковий чи рекламно-маркетинговий).

Лінгвістичний аналіз офіційного інтернет-порталу *Green Velo* показав, що сучасний польський екотуристичний медіадискурс зазнає активних процесів мовної гібридизації. Веб-ресурс функціонує як простір інтеграції національних традицій та глобальних англомовних трендів. Описано та типізовано гібридні лексеми, що утворилися шляхом поєднання іноземних коренів та польської граматичної системи.

Встановлено, що використання таких одиниць виконує функцію термінологічної економії, створює стійку маркетингову сугестію (індикатори європейської якості та інноваційності продукту), а також забезпечує успішну міжкультурну комунікацію, полегшуючи міжнародну ідентифікацію об'єктів маршруту для іноземних туристів.

Комплексний характер магістерського дослідження дозволяє експортувати успішний досвід Республіки Польща (механізми кластеризації, дидактичні технології, правові пільги для агросадиб та європейські інструменти фінансування) для оптимізації рекреаційної галузі України, формування стратегії її повоєнного «зеленого» відродження та підвищення ефективності міжкультурних комунікацій у межах транскордонного партнерства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anisiewicz R. Conditions for development of the entrepreneurial ecosystem in tourism in the border area of the European Union: the example of the tri-border area of Poland-Belarus-Ukraine. Sustainability. 2021. 13(24). URL: <https://doi.org/10.3390/su132413595>
2. Boiko V., Liubynskyi O., Strikha L., Zarakhovskiy O., Neilenko S. Development of culinary tourism in European countries. International Journal of Computer Science and Network Security. 2021. Vol. 21, no. 4. Pp. 167–177. URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.4.21>
3. Crystal D. English as a Global Language. Cambridge University Press. 2003. URL: DOI: [10.5785/20-1-80](https://doi.org/10.5785/20-1-80) (дата звернення 5.05.2026).
4. Dudek A., Kowalczyk A. Turystyka na obszarach chronionych – szanse i zagrożenia. Prace i Studia Geograficzne Tom 32. Warszawa, 2003 s. 117-140.
5. EU Digital Identity Wallet запустять до кінця 2026 року. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/technologies/eu> (дата звернення 30.04.2026).
6. EU taxonomy for sustainable activities - Finance. URL: <https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/eu-taxonomy> (дата звернення 2.05.2026).
7. European Hiking Federation. URL: <https://www.era-ewv-ferp.org/> (дата звернення 30.04.2026).
8. Eurostat - European statistics. URL: https://commission.europa.eu_en (дата звернення 30.04.2026).
9. Forceville C. Multimodal Metaphor. Mouton de Gruyter. 2009. URL: DOI: [10.1016/j.pragma.2010.05.001](https://doi.org/10.1016/j.pragma.2010.05.001) (дата звернення 5.05.2026).
10. Forsyth S., Grabowski L. Is there a Formula for Formulaic Language. URL: <https://www.researchgate.net/publication/287157710> (дата звернення 5.05.2026).
11. Gotowwt-Jeziorska A., Śledzińska J. (ed.) Turystyka zrównoważona i ekoturystyka. Warszawa 2008. Wyd. PTTK „Kraj”, s. 191.
12. Horizon Europe-Funded Project - ECAS. URL: <https://ecas.org/press-release-interfaced-officially-launches> (дата звернення 1.05.2026).
13. InvestEU - European Union. URL: https://investeu.europa.eu/index_en (дата звернення 2.05.2026).

14. Jewitt C. The Routledge Handbook of Multimodal Analysis. Routledge. 2014. ULR: DOI: [10.1016/j.pragma.2010.03.003](https://doi.org/10.1016/j.pragma.2010.03.003) (дата звернення 5.05.2026).
15. Kozłowski S. Przyszłość ekorozwoju. Wyd. KUL, Lublin. 2007, s.203
16. Kozłowski S. Droga do ekorozwoju. Warszawa, PWN. 1994. s. 197.
17. Kress, G., Leeuwen, T. Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication. Oxford University Pres. 2001. ULR: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers> (дата звернення 5.05.2026).
18. Martyniuk U., Bondarenko L., Vasiltsova O., Shelemetieva T., Kovalchuk O. Competitiveness patterns of gastronomic tourism: crisis business planning, project management and risk management. International Journal of Organizational Leadership. 2025. Vol. 14, First Special Issue. Pp. 215–234. URL: <https://doi.org/10.33844/ijol.2025.60474> (дата звернення 24.04.2026)
19. Ministerstwo Klimatu i Środowiska/ ULR: <https://www.gov.pl/web/klimat> (дата звернення 23.-4.2026)
20. Obszary Natura 2000. ULR: <https://www.gov.pl/web/rdos-warszawa/obszary-natura-2000> (дата звернення 23.04.2026).
21. Parfinenko A., Yevtushenko O., Panova I., Podlepina P., Onatskyi M. International tourism as a tool of European integration within Eastern European countries. Problemy Ekorozwoju. 2022. Vol. 17, no. 2. Pp. 186–196. URL: <https://doi.org/10.35784/pe.2022.2.20> (дата звернення 25.04.2026).
22. Partlova P., Horvathova Z., Abraham J. Mezinárodní bezpečnost a turismus (případová studie rusko-ukrajinského konfliktu). Politické Vedy. 2024. Vol. 27, no. 3. Pp. 112–129. URL: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2024.27.112-129>
23. Partyka J. Udostępnianie turystyczne parków narodowych w Polsce a krajobraz. ULR: <https://yadda.icm.edu.pl/> (дата звернення 20.03.2026).
24. Partyka, J. Formy edukacji przyrodniczej w parkach narodowych, w: Geograficzne uwarunkowania rozwoju Małopolski, IGGP Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 2002 s. 553–558.
25. Pimonenko T., Lyulyov O., Us Y. Cointegration between economic, ecological and tourism development. Journal of Tourism and Services. 2021. Issue 12, vol. 23. Pp. 169–180. URL: <https://doi.org/10.29036/jots.v12i23.293> (дата звернення 26.04.2026).

26. Polish Ecological Club. URL: <https://pkegliwice.pl/en/home/> (дата звернення 18.04.2026)
27. Polish Tourism Organisation. URL: <https://www.pot.gov.pl/en> (дата звернення 26.04.2026).
28. Polskie Parki Narodowe. URL: <https://ppn.gov.pl/> (дата звернення 26.04.2026)
29. Polskie Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze. URL: <https://pttk.pl/> (дата звернення 23.04.2026)
30. Popescu A. The impact of Covid-19 pandemic on Romania's tourist flows in the year 2020. Scientific Papers. Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development". 2021. Vol. 21, no. 1. Pp. 655–666. URL: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.21_1/Art74.pdf
31. Stibbe A. Ecolinguistics: Language, Ecology and the Stories We Live By. Routledge. 2015. URL: DOI: [10.4324/9780367855512](https://doi.org/10.4324/9780367855512) (дата звернення 4.05.2026)
32. Strategia Rozwoju Turystyki dla Polski do 2030 roku. URL: <https://www.pot.gov.pl/pl/nawosci/wiadomosci-z-pot/strategia-rozwoju-turystyki-dla-polski-do-2030-roku> (дата звернення 1.05 2026).
33. The European green bond standard – Supporting the transition. URL: <https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance> (дата звернення 1.05.2026)/
34. Totska O. Cooperation of Ukraine with EU countries in the sphere of tourism in the conditions of pandemic and martial state: analytical mix. *Financial and Credit Systems: Prospects for Development*. 1(20),2026. URL: DOI: [10.26565/2786-4995-2026-1-20](https://doi.org/10.26565/2786-4995-2026-1-20) (дата звернення 29.04.2026).
35. Ustawa o ochronie przyrody. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/dow.pdf> (дата звернення 29.04.2026).
36. Ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. URL: <https://przepisy.gofin.pl/> (дата звернення 1.05.2026)
37. Ustawa z dnia 26 maja 2023 r. o aplikacji mObywatel, Dz. U. z 2023 r. poz. 1234. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id> (дата звернення 1.05.2026).
38. Wnuk Z. Econourism – sustainable development. Visnyk of the Iviv University. Series geography. 2013. Issue 43. Pt. 1. P. 107–118

39. World Conservation Strategy Living Resource Conservation for Sustainable Development.1980. ULR: <https://www.academia.edu/15924175> (дата звернення 12.-3.2026).

40. Бейдик О. О. Екологічна безпека приморського рекреаційно-туристського комплексу України. *Географія та туризм*. 2011. Вип. 12. С. 39-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2011_12_7 (дата звернення 3.03.2026)

41. Божанова В.Ю. Теоретико-методологічні підходи та практичні рекомендації формування та функціонування екологічного туризму як цілісної системи. *Економічний простір: Збірник наукових праць*. № 149. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2019. С. 146 - 153.

42. Бойко В. О., Ключник А. В., Півньова Л. В. Зміцнення конкурентоспроможності підприємств екологічного (зеленого) туризму. *Вісник Херсонського Національного Технічного Університету*. 2020 №3. С. 213-222.

43. Бондар Ю., Легінькова Н. Екотуризм як важлива складова стратегії сталого розвитку України. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України». Збірник наукових праць. Кропивницький. ЛА НАУ, 2019. С. 338-346.

44. Вишневський В.І. Екологічний туризм. Навчальний посібник. Київ, 2015. 27 с.

45. Воробйова О. А. Екологічний туризм як чинник сталого розвитку природно-заповідних територій. *Екологічні науки*. 2017. № 2. С. 119–129.

46. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу. Київ: Альтерпрес, 2017. С. 5-10.

47. Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво (1992 р.). ULR: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_172#Text (дата звернення 30.04.2026).

48. Екологічний туризм та національні природні парки України. Українська асоціація активного та екологічного туризму. URL: http://pryroda.in.ua/files/2015/03/Katalog_UAETA2015_spring.pdf. (дата звернення 15.04.2026)

49. Екотуризм у світі. URL: <https://we.org.ua/rizne/ekoturizm-u-sviti/> (дата звернення 13.04.2026).
50. Закон України про туризм. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення 4.03.2026).
51. Кочан І. М. Словотвірні норми і термінологія. Термінологічний вісник. 2013. Вип. 2(1). С. 202-209. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/terv_2013_2_26 (дата звернення 4.05.2026).
52. Купріянич І.П., Дорош А.Й., Салюта В.А. Фактори впливу на розвиток сільського зеленого туризму як малого підприємництва в Україні. Економіка природокористування і сталий розвиток, 2019. № 6 (25). С. 100-106.
53. Любонько Т. В. Формування організаційно-економічного механізму розвитку екологічного туризму. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. С.18
54. Любченко В. Роль туризму у сталому розвитку в Україні: виклики та можливості для економіки. *Економіка і суспільство*. Вип. 57. 2023. URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-59> (дата звернення 2.05.2026).
55. Мальська М.П. Основи туристичного бізнесу. Київ: Центр навч. л-ри, 2004. 272 с.
56. Міжнародна організація екотуризму. Офіційний сайт. URL: <https://ecotourism.org/ties-overview/> (дата звернення 27.04.2026)
57. Офіційний портал Green Velo. URL: greenvelo.pl (дата звернення 23.04.2026).
58. Посохов І.С., Сагайдачна А.В. Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2019. Вип. 9, С.203-212.
59. Програма Interreg NEXT «Польща–Україна 2021–2027». URL: https://pl-ua.eu/wp-content/uploads/2025/03/PL-UA-21-27-podst.-info_ukr.pdf. (дата звернення 30.04.2026).
60. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року (Розпорядження КМУ №168-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 30.04.2026).
61. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти. К.: НУХТ, 2022. – 337 с.

62. Табенська О. Розвиток сільського зеленого туризму. *Економіка та суспільство*. Випуск 52. 2023 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-10>. (дата звернення 26.04.2026).

63. Ткаченко Т.І. Розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. 2-ге вид., випр. та доповн. К.: КНТЕУ, 2009. 463 с.

64. Транченко Л., Чорна Н., Світовий досвід розвитку екологічного туризму на природоохоронних територіях в умовах сталого розвитку. *Scientific journal «Development service industry management»*. 2025. ULR: DOI: [10.31891/dsim-2025-11\(33\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-11(33)) (дата звернення 27.04.2026).

65. Туницька, Ю., Ткаченко, Е., Чумаков, М. Міжнародна економічна діяльність у післявоєнному економічному відновленні країни: міжнародний досвід. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 350(1), 2026, Р. 190-200. ULR: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-350-24> (дата звернення 1.05.2026).

66. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі туризму (2006 р.). ULR: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_068#Text (дата звернення 30.04.2026).

67. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про правила місцевого прикордонного руху. ULR: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_138#Text (дата звернення 30.04.2026).

68. Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014 р.). ULR: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 30.04.2026).

69. Швачко С. О. Проблеми синхронного перекладу: навчальний посібник. 2-ге вид., переробл. та допов. Суми: Сумський державний університет, 2023. 133 с.

70. Шенгенський кодекс про кордони. ULR: <https://europewb.org.ua/shengenskyj-kodeks-pro-kordony> (дата звернення 30.04.2026).